

MAGAZINUL BIJUTIERULUI

**ANDRZEJ JAWIEŃ
KAROL WOJTYŁA**

**MAGAZINUL
BIJUTIERULUI**

**Meditații
despre sacramentul Căsătoriei
care din când în când se transformă în dramă**

Traducere din limba italiană de
Pr. Felician Tiba

Sapientia
Iași 2011

Redactor: pr. dr. Ștefan Lupu
Tehnoredactare, copertă: Petru Ciobanu

© 2011 Editura SAPIENTIA
Institutul Teologic Romano-Catolic
Str. Th. Văscăuțeanu 6
RO – 700462 Iași
Tel. 0232/225228
Fax 0232/211476
www.editurasapientia.ro
e-mail: slupu@itrc.ro

CUPRINS

Partea I.	
Strigătele misterioase	7
Partea a II-a.	
Mirele (Ana, Ștefan)	29
Partea a III-a.	
Fiii (Monica, Cristofor)	52
Comentariu	74

PARTEA I

STRIGĂTELE MISTERIOASE

1.

TEREZA

Andrei m-a cerut astăzi în căsătorie.

S-a întâmplat în această seară, cred că... între cinci și șase.

Nu-mi amintesc cu exactitate ora,

pentru că nici nu m-am gândit să mă uit la ceas.

N-am observat nici măcar ceasul din turnul vechii primării.

În momente ca acestea, ceea ce interesează nu e ora.

Sunt momente în care timpul se oprește în loc.

Și chiar dacă mi-aș fi amintit să privesc ceasul de pe turn, nu aș fi putut-o face, pentru că aș fi fost nevoită să-mi ridic privirea peste capul lui Andrei.

Eram în partea dreaptă a pieței, când Andrei s-a întors spre mine și mi-a spus:

„Vrei să pornim împreună pe drumul vieții?”

A spus exact așa! Nu m-a întrebat: „Vrei să fii soția mea?”, ci: „Vrei să pornim împreună pe drumul vieții?”

Așadar, ceea ce dorea era foarte bine gândit.

O spusese cu privirea dusă departe, ca și cum i-ar fi fost teamă

să citească în ochii mei, ca și cum ar fi vrut să facă aluzie la drumul care

se deschidea înaintea noastră, un drum fără sfârșit.

Sau cel puțin așa ar fi trebuit să fie dacă i-aș fi răspuns „Da”.

Cu toate acestea, am răspuns „Da”, dar nu imediat, ci după câteva minute.

În aceste minute însă n-am putut să mă gândesc la nimic,

nici măcar la ceva care să vină din instinct.

Răspunsul era aproape previzibil.

Eram conștienți că trebuia să ne asumăm trecutul și să privim spre viitorul care ni se deschidea în față și care pătrundea în existența noastră așa cum suveica poartă firul, spre a deveni apoi bucata de stofă.

Îmi amintesc și acum: Andrei nu m-a privit în față, ci privea în gol înaintea sa, ca și cum ar fi observat drumul pe care trebuia să-l parcurgem împreună.

ANDREI

Am ajuns la Tereza pe căi destul de întortocheate.

N-am găsit-o imediat!

Nu-mi amintesc nici măcar dacă prima noastră întâlnire a fost însoțită de vreun presentiment sau de ceva asemănător.

Nu știu nici măcar ce vrea să spună „dragoste la prima vedere”.

Cu toate că trecuse deja ceva timp, mi-am dat seama că nu mai ieșea din centrul atenției mele.

Aceasta vrea să spună că într-un oarecare fel eram constrâns să mă gândesc de ea.

Dar nici eu n-am făcut nimic să mă opun acestei constrângeri!

Aș fi putut poate să mă comport în mod diferit față de cum mă comportam,
dar ar fi fost lipsit de sens.

Era clar că Tereza avea ceva ce se potrivea cu mine.
Ca atare, mă gândeam și mai mult la ea, ca la *alter ego*-ul meu.

Da, Tereza reprezenta pentru mine lumea întreagă,
deși era departe, ca oricare bărbat și ca oricare femeie.
Cu toate acestea, ceva îmi spunea că între noi se poate
construi o punte.

M-am lăsat pătruns de acest gând.

Mai mult, l-am lăsat să se maturizeze în mine.

O făceam în mod conștient, nu la întâmplare!

Nu cedam atât de ușor primei impresii și nici încântă-
rii simțurilor,

pentru că astfel nu aș fi reușit să renunț la mine
spre a face loc altei persoane în viața mea. Și nu era
ușor!

Simțurile mele se hrăneau la fiecare pas
din fascinația pe care o aveam pentru femeile pe care
le întâlneam.

În același timp, dacă aș fi vrut să le urmez, de fiecare
dată

în fața lor mă găseam ca pe o insulă pustie.

M-am gândit atunci că frumusețea pe care o perce-
peam doar cu ajutorul simțurilor

ar putea să fie pentru mine un dar destul de greu de
înțeles, dar și periculos.

O știam deja, așa se poate face mult rău altora!

Doar așa am învățat să apreciez adevărata frumusețe
care se percepe cu mintea, adică adevărul.

M-am decis atunci să găsesc o femeie care

să poată fi *alter ego*-ul meu, pentru ca puntea construită între noi doi

să nu devină una șubredă, ca aceea dintre trestii și nuferi. Am întâlnit deja o tânără care m-a copleșit în imaginația mea

și a umplut toate gândurile mele. Dar chiar în momentele în care mi se părea că pot să fiu totul pentru ea, îmi dădeam seama dintr-o dată că doar Tereza era cu adevărat prezentă în mintea și în amintirea mea. Ea era ca o piatră de poticnire pentru oricine ar fi încercat să mă cucerească.

Cu toate acestea, eram ispitit s-o alung din mintea mea.

Sigur, m-aș fi putut aștepta și la asta.

Eram gata să urmez numai ceea ce m-ar fi copleșit cu adevărat.

Consideram iubirea ca o pasiune, un fel de dorință care mă domina. Asta era totul!

Credeam că pasiunea era ceva absolut.

Iată pentru ce nu reușeam să înțeleg neobișnuita persistență a Terezei înlăuntrul meu, ca și motivul pentru care era mereu prezentă în mine. Ce o făcea să aibă un loc asigurat în interiorul meu, ce crea în jurul ei acest spațiu neobișnuit de rezonanță, acest „tu trebuie”?

Iată pentru ce o evitam cu mare prudență.

În prezența ei mă feream de orice subiect de conversație, de orice lucru din care ar fi putut naște o umbră de destăinuire.

În timp ce mă simțeam ca o victimă pentru ea, o maltratam în gândurile mele.

Mi se părea că mă persecută cu iubirea sa și că trebuia s-o termin o dată pentru totdeauna.

Cu toate acestea, interesul meu pentru ea creștea, iubirea se năștea tocmai din acest conflict. Și apoi, iubirea poate fi doar o întâmplare în care două ființe umane devin conștiente că ar trebui să-și aparțină, în ciuda lipsei stării sufletești și a trăirilor de același fel. Iată unul dintre acele procese care unesc Universul, unesc lucrurile separate, le îmbogățesc pe cele limitate și le dilată pe cele lipsite de orice orizont.

TEREZA

Da, declarația lui Andrei a fost pentru mine o surpriză. Ca să fiu sinceră, nu m-aș fi așteptat la ea pentru nimic pe lume.

Dintotdeauna mi se părea că Andrei ar fi făcut orice să mă convingă că nu are nevoie de mine.

Dacă însă nu m-a surprins această declarație, a fost pentru că într-un oarecare fel mă simțeam potrivită pentru el

și chiar aș fi fost în stare să-l iubesc.

Da, conștientă de acest lucru, poate chiar îl iubeam.

Nu cred că era vorba de altceva.

Niciodată nu mi-am permis să investesc în iubire fără să aștept ceva în schimb.

Astăzi o pot spune în mod clar:

Nu a fost un lucru ușor!

Îmi amintesc foarte bine, o lună...

ba nu, într-o seară a acelei luni, ne aflam la munte.

Eram un grup numeros și ne înțelegeam foarte bine.

Ne uea ceva mai mult decât o simplă prietenie.
Între noi era o înțelegere aproape perfectă.
Se vedea în mod clar că Andrei era atras mai degrabă
de Cristina.

Aceasta însă nu-mi micșora cu nimic bucuria ieșirii.
Eram întotdeauna tare, ca un lemn
care, deși tăiat, niciodată nu putrezea.
Dacă mă compăttimeam
nu era pentru că mă simțeam deziluzionată în iubire.
Cu toate acestea, totul mi se părea atât de dificil...

... În mod special în acea seară, când din cauza întune-
ricului a trebuit să coborâm.

Nu voi uita niciodată bălțile pe care le-am întâlnit de-a
lungul drumului,
asemenea a două cisterne, peste care se așternuse o
liniște profundă
și al căror metal părea pătruns de reflexele de lumină
ale nopții senine de august.

Pe cer însă nu apăruse Luna.

Deodată, în timp ce priveam,
asta n-am s-o uit niciodată,
de undeva de deasupra noastră
s-a auzit destul de clar un strigăt.

Părea un plâns, un geamăt, un fel de fluierat.

În acel moment, aproape tuturor ni s-a oprit respirația.
Nu știam dacă cel care a strigat după ajutor era un om
sau dacă era un sunet al unei păsări de noapte.

Aceeași voce s-a auzit încă o dată.

Atunci, băieții au început la rândul lor să strige.
Glasul lor a străbătut pădurea tăcută și liniștită
a acelei nopții care ne-a prins pe munte.

Dacă ar fi fost un om, l-ar fi putut găsi,
însă neobișnuita voce nu s-a mai auzit.

S-a întâmplat exact atunci, când deja cu toții tăcuseră, sperând să primească un răspuns.

Tocmai atunci m-a pătruns un alt gând... Era legat de
acel glas.

Mi-a venit în minte astăzi,
când treceam cu Andrei
pe lângă turnul vechii primării
din orașul nostru,
mai exact, în această seară, între cinci și șase,
când Andrei m-a cerut în căsătorie.

Mă gândeam la acel strigăt pe care nu-l voi înțelege
poate niciodată.

Mă gândeam la Andrei și la mine.
Deodată, mi s-a părut că am înțeles greutatea vieții.

În acea noapte mă simțeam foarte rău,
cu toate că era o noapte superbă,
o noapte plină de mistere, noaptea de pe munte.
Totul în jurul nostru mi se părea atât de necesar.

Totul era în consonanță cu Universul.
Doar omul părea nedumerit și răvășit.

Nu știu dacă omul în general,
eu însă da, cu siguranță.

Astăzi însă, când Andrei mi-a spus:
„Vrei să pornim împreună în viață?”,
după circa zece minute i-am răspuns „Da”.

Puțin după asta l-am întrebat dacă și el credea în acel
strigăt misterios.

ANDREI

Tereza m-a întrebat astăzi:

„Andrei, crezi în acel strigăt misterios?”

Surprins de această întrebare,

m-am oprit pentru un timp
și am privit-o exact în față
pe aceea care de câteva minute era logodnica mea.
Atunci mi-a destăinuit gândurile
care i s-au întipărit în minte
tocmai din acea noapte petrecută pe munte.

Cum a trecut pe lângă mine acea noapte!
Aproape m-a copleșit cu ceea ce-și amintea
și cu acea suferință despre care nu știam
și pe care atunci nici nu o bănuiam,
iar astăzi sunt gata s-o consider un bine comun.

Tereza, Tereza, Tereza,
minunata culme a maturizării mele,
nu numai o prismă de raze fictive,
ci o ființă cu adevărat strălucitoare.
Și apoi, recunosc, de acum nu mai sunt singur.
Știu că nu mai am nimic de căutat.
Mă-nspăimânt chiar și numai gândindu-mă
cât de ușor era s-o pierd atunci!

Mergea alături de mine deja de câțiva ani,
iar eu nici măcar nu mi-am dat seama de asta.
În acest fel se maturiza și ea.
Refuza să mă primească,
ceea ce astăzi mi se pare că era darul cel mai prețios.
Cum au trecut deja câțiva ani de atunci, acum văd cu
siguranță
cum drumurile noastre s-ar fi putut despărți,
în schimb, au reușit să ne apropie.
Acești puțini ani au fost un timp de neprețuit.
Ne-au ajutat să ne orientăm în complicata
schemă a strigătelor misterioase și a diferitelor semne.

Trebuia să fie așa!
Astăzi văd că lumea mea este și a ei.
Cu toate acestea, eu voiam doar să construiesc o punte.

2.

Seara, în orașul nostru vechi,
(în octombrie se face întuneric devreme)
oamenii ies din birourile
în care se proiectează noi cartiere de locuințe.
Femei și copii se întorc acasă
privind vitrinele magazinelor care se află de-a lungul
drumului.

Am întâlnit-o pe Tereza în timp
ce stătea în fața unei vitrine mari,
plină cu pantofi de damă.
Am vrut s-o surprind! M-am apropiat încet de ea
și, dintr-o dată, ne-am trezit amândoi
în fața acelei sticle transparente,
impregnată de o lumină strălucitoare.
Ne-am văzut amândoi reflectați prin acea sticlă
de o oglindă enormă
care se afla în partea din spate a vitrinei,
în care se vedeau și pantofii,
dar și lumea care trecea de-a lungul trotuarului.
Se vedeau, mai ales, cei care se opreau
spre a privi în mod special pantofii, dar și pe ei înșiși.

Așadar, eram deja de o bună bucată de timp
în fața acelei oglinzi mari,
reflectați în ea; noi doi, vii și reali.
Atunci, pentru a completa cadrul,
sau nici eu nu știu pentru ce,

sau pur și simplu împins de un impuls interior,
am întrebat: „La ce te gândești, Tereza?”
Am întrebat-o aproape în șoaptă,
așa cum vorbesc de obicei cei îndrăgostiți.

TEREZA

Încetasem la a mai reflecta la acel strigăt misterios.
Și, ca să fiu sinceră, nu mă gândeam nici la Andrei.
Căutam pantofi cu toc înalt.
În vitrină erau de mai multe feluri; erau pantofi de sport,
dar și pantofi fără pretenții deosebite.
Eu însă căutam pantofi cu toc înalt.

Andrei e mai înalt decât mine,
dar eu îmi doresc să fiu și mai înaltă decât el.
Așadar, nu e adevărat că nu mă gândeam la Andrei.
Cumva mă gândeam la el.
Mă gândeam la el, dar mă gândeam și la mine.
Mă gândeam în același timp la noi doi.
În acel moment, cu siguranță și el făcea la fel.
Așa că trebuia să se bucure că și eu mă gândeam la el.

Am început apoi să vorbim despre
mărunțișurile care ne-ar fi trebuit la nunta noastră.
I-am vorbit despre cravată,
care îi stă cel mai bine dintre toate,
și despre haina închisă la culoare,
care îi stă și mai bine.
Andrei mă asculta cu mare atenție,
dar nu pentru că era încântat de ceea ce-i spuneam,
ci pentru că voia să-mi facă mereu pe plac
și să mă facă să mă simt bine.

Am privit apoi îndelung împreună
vitrina bijutierului.
Acolo, în cutiuțe, căptușite cu catifea,
străluceau câteva inele.
Printre ele erau și câteva verighete.
Le-am privit pentru un moment, tăcuți, dar tăcuți...
Apoi, Andrei m-a luat de mână
și mi-a spus: „Hai să intrăm, Tereza!
Oricum, trebuie să alegem verighetete”.

ANDREI

Cu toate acestea, nu am intrat imediat.
Era ceva ce ne oprea. Era un gând născut,
o știam bine, în același moment,
în mine și în ea.
Verighetetele care erau în vitrină
aveau pentru noi un mesaj de o fermitate neobișnuită.
Pentru moment păreau simple obiecte de metal prețios,
dar ar fi rămas așa doar până când
eu aș fi pus unul în degetul Terezei,
iar ea ar fi pus unul în degetul meu.
Din acel moment ele ar fi indicat destinul nostru.
Ne-ar fi determinat să ținem mereu cont de trecut.
Ba, mai mult, să-l luăm ca pe o lecție de care trebuie să
ne amintim.
Ne vor deschide larg în fiecare zi viitorul,
unindu-l cu trecutul.
Și împreună, în fiecare moment,
ne vor ajuta să fim uniți în mod vizibil,
asemenea verigilor dintr-un lanț.
Așadar, nu am intrat imediat. Deocamdată „vorbea”
simbolul!

L-am înțeles împreună în același moment.
Privind verighetele, ne-a pătruns o emoție profundă.
De asta ne-am și oprit în fața magazinului.
Cu toate acestea, continuam să amânăm momentul...
În aceeași clipă însă, am observat că Tereza mi-a strâns
cu forță mâna.
Atunci mi-am dat seama că aceasta era „ora” noastră:
acum se împreunau trecutul cu prezentul.
Iată-ne singuri, noi doi, copleșiți de atâtea emoții.
Era ca și cum totul părea făcut din fapte simple și obiș-
nuite.
Iată-ne singuri, doar noi doi.
Cele două verighete ne făceau să ne simțim legați în
mod tainic.
Cineva a ridicat vocea în spatele nostru.

CINEVA

Iată magazinul bijutierului. Câtă artă!
Să facă obiecte capabile
să provoace reflexii asupra destinului omului...
Spre exemplu, aceste ceasuri spoite cu aur de către bi-
jutier
măsoară infinitul și ne învață că orice lucru se schimbă,
că orice lucru se transformă și apoi dispare.

TEREZA

Era o voce care apoi nu s-a mai auzit.
Acel om însă a atins exact profunzimea gândurilor
noastre.
Stăteam acolo tăcuți.

Imaginația însă lucra. Mă și vedeam, ca într-o oglindă, îmbrăcată în rochia de mireasă, îngenuncheată lângă Andrei.

El, în costumul închis. Când călcam pragul bisericii eram de aceeași înălțime. Dintre noi dispăruse orice disproporție

(trebuie însă să cumpăr acești pantofi cu toc înalt, exact pe aceștia pe care i-am văzut astăzi în vitrină).

Și acum – un alt lucru neobișnuit și neașteptat: Când ne aflam înaintea magazinului bijutierului, ne-am amintit câteva fragmente din scrisorile noastre, scrise acum câțiva ani.

**(FRAGMENTE DINTR-O SCRISOARE
SCRISĂ DE TEREZA LUI ANDREI)**

... aș vrea să mă întorc, Andrei, la acea drumeție a noastră pe care am făcut-o în luna august și la acea noapte când am auzit acel strigăt misterios.

Poate îți amintești, când a început acea discuție s-a creat un fel de confuzie. Cineva a propus să începem imediat să căutăm, în ideea că poate era vreun excursionist care s-a rătăcit prin desișurile pădurii. Altcineva era de părere că acela era doar un strigăt al unei păsări de noapte, și nicidecum o voce de om. Și tu gândeai la fel!

A fost o noapte minunată! Aceasta, și pentru faptul că, cel puțin așa mi s-a părut, te-am văzut atunci într-o lumină nouă, în lumina adevărului. Crede-mă, Andrei, atunci am putut observa dubiile care erau în tine. Știi, există o diferență între a-ți dori să fii fericit și posibilitatea reală de a deveni astfel. Tu vrei cu orice preț să

calculezi propria șansă la fericire așa cum calculezi dimensiunile la proiectele pe care le faci în biroul tău de lucru. De ce îți lipsește curajul? De ce nu ai încredere? Vorbim aici de viață, de propriul tău destin, de lumea care te înconjoară, chiar și de Dumnezeu...

**(FRAGMENTE DINTR-O SCRISOARE
A LUI ANDREI ADRESATĂ TEREZEI)**

... așadar, tu ești curajoasă și plină de încredere. De câte ori însă am văzut pe fața ta mici picături de lacrimi, chiar dacă ochii îți erau uscați. Mi-am dat seama că și tu, în mod curajos, ai tânjit după fericire, dar, în realitate, acesta nu e decât un mod de a-ți ascunde teama sau poate o formă de prudență...

3.

TEREZA

Imaginația creștea în intensitate și chiar mergea dincolo de amintiri, dincolo de ceea ce se întâmplase.

Ajuncea până la zilele care aveau să urmeze, la cele imediate.

Mă văd, așadar, lângă Andrei. Suntem egali ca statură. Suntem amândoi eleganți și de acum chiar maturi.

Ne-am maturizat datorită atâtor scrisori trimise de-a lungul anilor.

Încă mai suntem în fața magazinului, concentrați să alegem simbolul destinului care ne uea.

Vitrina a devenit oglinda viitorului nostru comun.

Și-l reflecta în întregime!

ANDREI

Verighetele nu au rămas în vitrină.
Bijutierul le-a luat, le-a probat calitatea pentru ultima
oară
și ne-a privit îndelung în ochi,
spunându-ne lucruri profunde. Ceea ce m-a surprins
a fost faptul că s-au fixat destul de bine în memoria
mea.

Greutatea acestor verighete de aur,
a spus el, nu este greutatea metalului în sine.
Greutatea lor este greutatea specifică a ființei umane,
a fiecăruia dintre voi în parte
și a voastră împreună.
Ah, tocmai greutatea omului,
greutatea specifică a oricărei ființe umane!
Ar fi putut oare să fie și mai grea?
Sau poate doar mai greu de înțeles?
Aceasta este greutatea datorată gravitației constante
legate de scurtul nostru drum pe acest pământ.
Zborul ia forma spiralei, a unui con sau chiar forma
inimii...
Ah, greutatea reală a omului!
Această amestecătură, această încurcătură, această
parte ascunsă,
acest „a se agăța de ceva”, mai ales în încercări.
Cum se îndepărtează inima, gândul...
Iar în mijlocul tuturor acestora, libertatea...
o libertate câteodată ne bună,
ne bunia libertății care se complică de atâtea ori.
Și mai în mijloc la toate acestea... iubirea,
iubirea care provine din libertate,
asemenea izvorului din pământ.

Ecce homo! Nu este transparent!
Poate doar ușor nefericit!
Nu este nici solemn, dar nici simplu!
Acesta este omul: unul singur sau poate doi?
Sau patru, sau o sută, sau un milion?
Înmulțește totul (înmulțește măreția cu slăbiciunea)
și vei avea rezultatul omenirii,
rezultatul vieții omului.
Așa ne-a vorbit acel bijutier neobișnuit
în timp ce examina verighetele.
Apoi le-a curățat cu o piele de căprioară,
le-a împachetat în hârtie velină
și le-a pus din nou în cutiuța
în care erau de la început în vitrină.
În tot acest timp, voind parcă să pătrundă
până în inimile noastre, nu ne scăpa deloc din ochi.
Era el îndreptățit să spună toate lucrurile acestea?
Sau aceleași erau și gândurile noastre?
Cred că în acel moment nici unul dintre noi doi
nu era în stare să tragă concluziile cele mai potrivite.
În astfel de momente, iubirea
pare mai degrabă entuziasm decât reflexie.

TEREZA

Încă ne reflectam în acea vitrină
ca într-o oglindă ce captează viitorul:
Andrei ia una dintre verighete,
iar eu o iau pe cealaltă, apoi ne dăm mâna.
O, Doamne, cât e de simplu!
La ce se vor gândi invitații la nunta noastră?
La ce se vor gândi când vor sta în tăcere?
Când vor înceta să mai vorbească, la ce se vor gândi?

CORUL

1.

Atmosfera este cu adevărat frumoasă.
Cred că v-au venit în minte atâtea lucruri!
E suficient să priviți la ceea ce se-ntâmplă!

2.

Fiecare om trăiește cu propria lui umbră,
dar trăiește și cu propria lumină.
Lumina se transformă în umbră,
iar umbra în lumină.

3.

Oamenii noi: Tereza și Andrei.
Până una-alta, încă sunt doi, nu sunt încă una.
Și totuși sunt una, cu toate că încă sunt doi.

4.

Ea însă pare tristă
sau poate că e doar serioasă și emoționată.
(Pe partea din față a gulerului lui Andrei strălucea
o broșă.
Strălucea diferit față de floarea albă din părul Terezei.)

5.

Strălucește chiar și vinul. Vinul, acesta da!
El „dă” viață omului,
omului care este iubire...
Tereza, Andrei! Vin, vin...
care iradiază în mod reciproc viața voastră.
(Noroc, noroc!)

6.

Câte cuvinte, atâtea inimi,
câte cuvinte, atâtea inimi,
câte cuvinte, atâtea inimi.
Vă vom însoți, vom merge cu voi spre portice
și apoi... pe bulevarde...
Vom face împreună mulți pași, sute de pași...
cu entuziasm, cu un surâs sincer.
Până aici însă, până aici...
Apoi vor veni mașini
care vor bloca strada,
iar voi veți urca într-o mașină...
pentru că trebuie să rămâneți și singuri.

7.

Dar să ne întoarcem la stele,
să ne întoarcem la căldură, la sentimente.
Ah, cum dorește omul să fie iubit!
Cum vrem să fie alături unul de celălalt:
Tereza și Andrei.

8.

Pomi, pomi, trunchiuri înalte și subțiri
care îți taie respirația cu înălțimea lor,
care țin până și Luna la distanță,
la o distanță de trei sute de mii de kilometri...
Cu toate acestea, ei sunt în doi:
Tereza și Andrei.
Iar Luna devine ca un cerc
care se rotește în profunzimea privirii lor,
în profunzimea privirii lor.

9.

Iubirea, iubirea vibrează în tâmples,
în minte, iubirea devine judecată și voință:
Voința Terezei de a fi Andrei,
Voința lui Andrei de a fi Tereza.

10.

E neobișnuit, dar și necesar, ca din când în când
să se îndepărteze unul de celălalt.
Pentru că omul nu poate să fie mereu prezent în
celălalt
fără sfârșit.
Pentru că omul singur nu ajunge!

11.

Cum să poată Tereza
să rămână pentru totdeauna în Andrei?
Cum să poată Andrei
să rămână pentru totdeauna în Tereza?
Cum să rămână unul în altul,
dacă omul nu poate să rămână mereu în celălalt,
dacă omul singur nu ajunge?

12.

Trupul... mintea... aceasta domină trupul,
dar nu-și află în el satisfacția.
Chiar și pentru iubire, trupul nu este decât un in-
termediar.
Tereza, Andrei, găsiți în trupurile voastre
un punct de întâlnire pentru mintea voastră.
Atât cât le veți mai avea,
găsiți în trupurile voastre
un punct de întâlnire pentru iubirea voastră.

ANDREI

Chiar dacă am fi rămas pentru totdeauna în fața magazinului bijutierului... era evident că vitrina magazinului înceta să mai fie pentru noi un loc în care fiecare putea să găsească vreun obiect pentru satisfacerea propriilor exigențe. A devenit în schimb o oglindă neobișnuită pentru noi doi; pentru Tereza și pentru mine. Ba, mai mult, dincolo de faptul că era o oglindă plată și aparent obișnuită, ca oricare alta, a devenit treptat o mare lentilă capabilă să absoarbă orice obiect. Chiar și noi ne-am simțit, nu atât oglinziți, cât mai degrabă absorbiți. Am avut impresia că am fost descoperit și recunoscut de cineva ascuns în spatele vitrinei.

TEREZA

Deja îmi închipuiam ziua nunții noastre. Noi doi, îmbrăcați ca de sărbătoare și atâtea alte persoane: atâtea invitați. M-am văzut în acea vitrină în diferite ipostaze și în diferite momente. Mai întâi când eram lângă Andrei, apoi când eram îngenunchată, apoi când ne-am pus verighetele... Cred că imaginea noastră ar fi putut rămâne înăuntrul oglinzii pentru totdeauna, fără ca vreo cineva s-o îndepărteze sau s-o șteargă de acolo. După un timp chiar mi-a venit în minte că eram acolo, în acea oglindă, dintotdeauna, de la începutul începuturilor. În orice caz, cu mult înainte să ne oprim înaintea magazinului bijutierului.

ANDREI

În acest timp, bijutierul, cum am mai spus deja, ne privea într-un mod cu totul particular. Privirea sa

era în același timp blândă și pătrunzătoare. Cu această privire, îl simțeam, ne urmărea în timp ce alegea și cântărea verighetele. Apoi ni le-a pus în degete... pentru probă. Am avut impresia că privirea sa căuta inimile noastre spre a le cufunda în trecutul pe care îl aveam fiecare. Dar va reuși oare să atingă și viitorul? Căldură și fermitate, iată ce citeam în ochii lui. Viitorul a rămas pentru noi necunoscut, dar eram gata să-l acceptăm fără nici o condiție. Iubirea a învins orice perplexitate. Iubirea poate influența viitorul!

TEREZA

Iubirea poate influența viitorul!

ANDREI

La un moment dat, privirile noastre s-au întâlnit; a mea și a bătrânului Bijutier. Am avut atunci impresia că El nu numai că studia inimile noastre, dar și că încerca să pună ceva în ele. Ne aflam la același nivel cu privirea lui, ba, mai mult, la nivelul vieții lui. Întreaga noastră existență era înaintea existenței lui. Privirea sa ne transmitea anumite semne, dar în acel moment nu eram capabili să le percepem în toată splendoarea lor, așa cum s-a întâmplat când am auzit acel strigăt misterios, în acea noapte de pe munte. Însă acele semne au reușit să pătrundă până în străfundul inimilor noastre. Și nu știu cum, dar de atunci am început să mergem pe același drum, în direcția indicată de el. Acest „fir” a devenit urzeala întregii noastre vieți.

TEREZA

Am rămas pentru mult timp în fața magazinului bijutierului, fără să ținem seama că orele treceau și nici de frigul pe care fără doar și poate îl purta cu sine acea seară de octombrie. La un moment dat însă am tresărit, pentru că în spatele nostru un trecător a spus cu vocea ridicată:

(CINEVA)

De acum e târziu și toate magazinele sunt închise. Pentru ce nu închide și bătrânul nostru bijutier? Decât să-l prindă miezul nopții, mai bine să închidă și să plece acasă.

PARTEA A II-A

MIRELE (ANA, ȘTEFAN)

1.

ANA

Privind la evenimentele din ultimele zile,
mă simțeam răvășită.

Le priveam cu amărăciune.

Amărăciune, gustul mâncării și al băuturii,
dar și al stării mele interioare, gustul sufletului,
al unui suflet dezamăgit și decepționat.

Acest gust te copleșește, pătrunde tot ceea ce faci,
ceea ce spui sau ceea ce gândești. Pătrunde chiar și
zâmbetul.

Și apoi, e adevărat că am fost dezamăgită și decepționată?

Sau poate acesta este mersul obișnuit al lucrurilor
pe care istoria a două persoane umane le determină?

Cel puțin așa încerca să-mi explice Ștefan
de când i-am vorbit

despre prima supărare care s-a cuibărit în mine.

Ștefan mă asculta, dar fără să se preocupe prea mult
de ceea ce spuneam.

Astfel, supărarea mea a crescut și mai mult.

Dacă nu observă tristețea mea,

a trebuit s-o recunosc, nu mă mai iubește!

Nu reușeam să mă liniștesc,
dar nici nu știam cum să împiedic
această neînțelegere dintre noi:
(La început se părea că-i știm limitele,
Dar, încet, încet, s-a depășit orice limită.
În orice caz, simțeam
că de acum încolo nu ne mai puteam apropia).
Era ca și cum Ștefan nu mai exista pentru mine.
Sau poate nici eu nu mai existam pentru el?
Sau poate aveam senzația că exist doar pentru mine?
Cum mă simțeam o străină chiar și pentru mine însumi!
Aproape mă dezobișnuisem de locul pe care el îl ocupa
în interiorul meu.

Acel loc era atât de plin de Ștefan,
încât, fără el acum mi se pare gol.
Dar nu este oare un lucru urât
să „condamni” astfel locul interiorului tău
să aibă ca oaspete doar pe un singur locuitor,
care într-o zi ar putea să te părăsească
și apoi să te dea afară pentru totdeauna
și pe tine din acest loc?

În exteriorul meu totul părea ca mai înainte.
Aparent, Ștefan se comporta în același fel.
Nu făcea nici un efort să limiteze rana
care s-a deschis în sufletul meu.
Poate că n-o simțea! Și apoi, lui nu-i făcea nici un rău.
Și nici nu-l avertiza în vreun fel!
Se va închide de una singură?
În orice caz, dacă s-ar fi închis de la sine,
ar sfârși poate prin a se înmulți pentru totdeauna.
Deocamdată Ștefan era convins
că nu trebuia să contribuie la vindecarea ei.

M-a lăsat cu această rană ascunsă,
gândindu-se poate: „Îi va trece!”
Mai presus de toate, era convins de drepturile lui.
Eu însă doream să și le câștige luând-o mereu de la
capăt.

Nu voiam să mă simt un obiect
care, odată folosit, nu se mai folosește.
Era egoism în toate acestea?
Cu siguranță făceam prea puțin să-l justific pe Ștefan
în fața mea.

Dar oare iubirea chiar trebuie să fie un compromis?
Oare nu trebuie să se nască mereu din atenția
continuă pentru celălalt?

Luptam să obțin iubirea lui Ștefan
și eram gata în orice moment să mă retrag,
dacă el nu ar fi înțeles întregul sens
al acestei lupte.

La urmă însă voi reuși măcar să-l iert?
Sau această ruptură se va mai reface vreodată?
Cum este greu de înțeles această diferență
între egoism și non-egoism!
Am fost mamă. În camera de alături
în fiecare seară se jucau copiii noștri:
Marcu, cel mai mare, Monica și Giani.
În camera vecină cu a lor era tăcere.
Nu cred că au realizat în sufletele lor
ruptura iubirii noastre
care pe mine mă durea atât de mult.

2.

UN TRECĂTOR OCAZIONAL

Este a doua oară când o întâlnesc pe această femeie în acest loc.

Trecea prin fața magazinului bătrânului bijutier. Oblonul era deja tras și gratiile închise cu lacătul. Bijutierul termină de lucrat la ora șapte, apoi pleacă. Lucrează toată ziua și nici măcar nu-și imaginează că munca sa pătrunde în profunzime în viața oamenilor.

Odată am discutat cu el despre asta.

Ușa magazinului lui era deschisă, iar el stătea pe prag, observându-i la întâmplare pe cei care treceau.

Soarele strălucea cu intensitate, iar strada, la rândul ei, lucea,

că te făcea să-ți închizi ochii.

Bărbații și femeile își puneau ochelari cu lentile închise la culoare

pentru a mai opri puțin din acea lumină.

Prin ochelarii cu lentile închise la culoare nu poți distinge

culoarea ochilor

înecați în întuneric ca într-o fântână.

Dar în spatele acestor ochelari

vezi totul, chiar dacă într-un mod divers,

și nu ești nevoit să întredeschizi pleoapele.

Acum magazinul e închis.

Fețele trecătorilor se ascund în întunericul serii.

ANA

Treceam adesea pe aici.

Treceam pe această stradă întorcându-mă de la serviciu (dimineața, în schimb, o luam pe o scurtătură).

La început însă nu am observat acest magazin.

Dar de când iubirea noastră s-a frânt,
m-am oprit de mai multe ori să privesc

verighetele de aur,

simbolul iubirii umane și al fidelității conjugale.

Îmi amintesc cum îmi vorbea acest simbol la început,

când iubirea era de neegalat,

când era un imn cântat

cu toate corzile inimii.

Apoi, corzile, puțin câte puțin, s-au dezacordat

și nimeni nu știa să le mai acordeze.

Eu credeam că cel vinovat era Ștefan.

Nu găseam nici o vină în mine.

Viața se transforma din ce în ce mai mult

în dificila coexistență a două persoane

care ocupau din ce în ce mai puțin loc unul în celălalt.

Acum au rămas doar datoriile pe care le avem împreună;

un împreună convențional și, totodată, schimbător,

mereu lipsit

de autenticul gust al entuziasmului.

Sunt atâta de puțin cele care ne mai unesc, atâta de

puține!

Atunci mi-am amintit de verighetele

pe care încă le mai purtam la deget,

eu și el.

Astfel, într-o zi, întorcându-mă de la serviciu

și trecând pe lângă magazinul bijutierului,

mi-am spus: „Aș putea vinde,
de ce nu, verigheta mea!”
(Ștefan nici nu și-ar da seama.
Pentru el oricum nici nu mai existam.)
Poate mă trăda, nu știu,
pentru că nici eu nu mă interesam de viața lui.
Îmi era indiferent.
Poate că după serviciu mergea să joace cărți,
iar când bea câteodată se întorcea foarte târziu,
fără să spună un cuvânt. Și dacă mă întreba cumva
ceva,
eu îi răspundeam prin tăcerea mea.
Cu acea ocazie am decis să intru.

Bijutierul a privit verigheta,
a cântărit-o un timp în palmă,
după care m-a fixat cu privirea.
Apoi a descifrat data
înscrisă în interiorul ei.
M-a privit din nou în ochi și a pus-o pe balanță...
Apoi mi-a spus: „Această verighetă nu are nici o greu-
tate.
Acul cântarului îmi indică zero.
Nu pot să scot din ea
nici măcar un miligram de aur.
Soțul dumneavoastră trebuie să fie viu. În acest caz,
nici una dintre verighete nu poate avea greutate de
una singură.
Le pot cântări doar pe amândouă... împreună.
Cântarul meu de bijutier
are această particularitate;
că nu cântărește metalul în sine,
ci toată ființa umană împreună cu destinul său”.

Am luat cu rușine verigheta
și, fără să mai spun vreun cuvânt, am ieșit imediat din
magazin.

Mă gândesc că m-a urmărit cu privirea, dar...

De atunci mă întorceam acasă prin altă parte.
Și numai astăzi, din nou... dar oblonul era tras.

UN TRECĂTOR OCAZIONAL

Femeia pe care am întâlnit-o înaintea magazinului bi-
jutierului

nu era acolo din întâmplare.

Sunt convins de asta!

Mă gândesc mai degrabă că a fost o întâmplare
faptul că am început să vorbesc cu ea.

Astfel, femeia și-a deschis sufletul înaintea mea.

În cele din urmă, s-a plâns de bătrânul bijutier
care nu voia să-i cumpere verigheta, pentru ea și așa
devenită inutilă.

Discutând cu ea, mi-am dat seama
de unde vine și încotro se îndreaptă iubirea umană
și cât sunt de abrupte malurile ei.

Și dacă unul lunecă de pe un mal ca acesta,
îi va fi foarte greu să se întoarcă.

Va rătăci de unul singur în jurul propriului destin.

În ceea ce îl privește pe Ștefan, de la Ana am înțeles o
grămadă de lucruri.

Era ca și cum ar fi trebuit să fiu judecătorul și, totodată,
călăul ei.

Bijutierul lipsea

și, ca atare, nu putea să-mi confirme aceste cuvinte.

ANA

Mă minunam în mine însămi
că am început un astfel de discurs
cu o persoană cu totul necunoscută.
Îi vorbeam despre mine și despre Ștefan,
profitând de faptul că mă asculta
fără să mă întrerupă.
În fond, acesta nu era decât un monolog,
în întregime pornit din gândul meu.
Un fapt îl urma pe celălalt, învinovățindu-l pe Ștefan.
Eram sigură că ceea ce spuneam era adevărat.
Vorbeam însă și ca o femeie
care are în suflet o rană în ceea ce privește iubirea, o
plagă,
o rană care face rău...
Acel om mă asculta cu mare atenție.
Nu-i cunoșteam numele și nici prenumele.
Și nici el nu m-a întrebat cum mă cheamă.
La un moment dat însă, mi-a spus: „Ana (așadar, mi-a
spus pe nume),
cum te asemeni cu mine, Tu – dar și Ștefan!
Cum vă asemenați amândoi cu mine!
Numele meu este Adam”.
Aș fi vrut să-i cunosc și adresa, dar...
(poate vreodată i-aș fi scris măcar două rânduri).
Mergeam de-a lungul străzii.
Mă simțeam atât de bine
în compania aceluia om.
M-a impresionat aspectul său
atât de puternic și atât de demn.
În el domnea îngrijorarea, dar și o urmă de durere.
(Cum era diferit de Ștefan!)

Trecând din nou prin fața magazinului,
Adam a spus deodată:
„Iată magazinul bijutierului,
în scurt timp pe aici va trece Mirele”.

ADAM

I-am spus atunci acelei femei (Anei):
„În scurt timp pe aici va trece Mirele”.
I-am spus asta gândindu-mă la iubirea
care se stinsese între timp în sufletul ei.
Mirele merge pe atâtea străzi
și întâlnește atâta lume care e diferită.
Trecând, atinge iubirea
care este în ea. Când lipsește iubirea, el suferă.
Dar suferă și când lipsește totul.
Îmi amintesc că i-am spus și asta:
„Pentru ce vrei să-ți vinzi verigheta?
Pe cine vrei să distrugi cu acest gest? Viața ta?
Dar viața nu se vinde în orice moment?
Nu se distruge viața cu fiecare gest al nostru?
Și atunci? Nu se pune problema să fugim de asta,
să rătăcim zile întregi, luni sau poate chiar ani.
Se pune problema mai degrabă de a te întoarce, de a te
regăsi pe tine
acolo unde erai la început. Viața este o aventură,
dar care are și ea logica ei, ca și coerența ei.
Și nu putem să îndepărtăm gândul
și preocuparea chiar de la noi înșine!”
„Și atunci, cu cine trebuie să rămân?”, a întrebat Ana.
Judecata, e clar, trebuie să fie de partea adevărului.

ANA

Dar adevărul nu este oare ceea ce simte omul cel mai mult?

Discuția noastră a luat o turnură neobișnuită.
Cu sensibilitatea mea și cu inteligența lui,
nici nu eram sigură unde voiam să ajungem.

Pentru un timp Ștefan s-a îndepărtat din gândul meu,
dar chiar și așa nu reușeam să văd până la care punct
trebuia să-l iert, pentru că, la rândul lui, m-a scos pe mine
din sine, ființa mea ca atare.

Și totuși, cred că încă mai eram prezentă în el...
Și apoi, după toate acestea, încă eram soția lui...

Mă simțeam fragilă și, în același timp, plină de pasiuni.
Oare iubirea nu este o chestiune de simțuri?
Nu se bazează ea și pe o oarecare realitate?
Acele elemente se unesc și fac în așa fel ca două ființe
să vibreze în sfera sentimentelor. Aici stă tot adevărul!

Nu totul, susținea Adam.

După părerea lui, iubirea este o sinteză a două existențe
care se unesc la un moment dat
și din două devine una singură.

Și apoi a repetat:

„Între timp, Mirele trebuie să treacă pe această stradă”.

Faptul că mi-a spus de două ori,
nu numai că m-a fascinat,
dar a trezit în mine un moment de nostalgie.

„Mi-era dor de un om perfect,
de un om hotărât și bun
care să fie diferit de Ștefan,
diferit, diferit...”

O dată cu acest vis, în mod surprinzător,
și eu m-am simțit în mod diferit, chiar mai tânără.
Mi se pare că am început chiar să și alerg,
încercând să-i privesc și pe oamenii care treceau.

3.

... Primul pe care l-am văzut în treacăt nu și-a ridicat nici măcar capul. Mergea cufundat în gândurile sale. Se gândea poate la treburile sale. Putea era un director de firmă sau poate un contabil la o mare întreprindere. Fără să se întoarcă însă, a spus: Scuze!

I.

... Scuze!...

(ANA)

Nu am încercat să-l opresc, dar eram hotărâtă să-i atrag atenția. Nu știu cum s-a întâmplat, dar voiam să atrag atenția fiecărui om care trecea pe acolo. Poate că acesta era un simplu reflex al dorului care mă cuprinsese și ajunsese la certitudinea că nimeni nu poate să-mi nege acest drept.

(ADAM)

Tocmai aceasta mă face să meditez asupra iubirii umane. Nu există nimic mai mult care să ocupe spațiul vieții noastre decât iubirea și nu există nimic mai mult care să fie atât de necunoscut și misterios decât iubirea. Conflictul între ceea ce se află la suprafață și ceea ce este în realitate misterul iubirii, aici se află izvorul dramei. Aceasta este una dintre cele mai mari drame

ale existenței umane. La suprafață iubirea are modul său de a fi, un mod schimbător, aparent strălucitor, ușor de transformat, ca un caleidoscop, de unde și situații atât de fascinante. Ceea ce este la suprafață tinde atât de ușor să-i dărâme pe oameni, bărbați și femei, deopotrivă. Convinși că au ajuns în al șaptelea cer al iubirii, nici măcar nu l-au atins. Sunt fericiți pentru un moment, crezând că au ajuns la apogeul existenței și că au străpuns toate straturile existente fără să rămână vreunul. Da, în schimb, în interior nu a rămas nimic! După acest extaz nu rămâne nimic, nu mai este nimic. Nu se poate, nu, nu se poate sfârși astfel! Ascultați, nu, nu se poate! Omul este un *continuum*, o integritate și o continuitate. Ca atare, nu poate rămâne chiar nimic.

(ANA)

... Al doilea trecător pe care l-am întâlnit a reacționat în mod diferit. Privindu-l în față, a observat atitudinea mea și s-a oprit. Aceasta l-a schimbat. A făcut doi pași, apoi s-a întors și mi-a spus: „Mi se pare că v-am mai văzut, doamnă...”

II.

... Mi se pare că v-am mai văzut, doamnă...

(ANA)

Eram aproape hotărâtă să-l prind de mână. Era o seară caldă și prin frunzele de culoare ruginie specifice lunii octombrie pătrundeau atâtea lumini. Seara, de altfel, nu era asemenea frunzelor, ruginie. Poate că

doar în mine era dorința de a face o plimbare pe bulevardul cu castani deja veștejiți, braț la braț cu un bărbat. El a spus: „Intrăm aici, în acest local? Puțină muzică ne-ar face bine...”

III.

... Intrăm aici, în acest local? Puțină muzică ne-ar face bine...

(ANA)

Și după? El nu mi-a răspuns, eu însă m-am speriat de acest *după*. Poate că avea o soție despre care acum nu mi-a vorbit. Dintr-o dată, am înțeles semnificația expresiei „O femeie întâlnită așa...” și parcă ceva m-a determinat să nu-l apuc de mână. Și apoi, nu era chiar atât de invaziv. Atunci am înțeles și mai mult ce vrea să spună expresia: „O femeie întâlnită așa...”

Nu știu câți pași am făcut împreună și în care direcție. Cred că ne-am plimbat dinspre bulevardul care înconjoară vechiul nostru oraș spre această biserică, unde în nișe sunt câteva statui ale sfinților. Îmi amintesc că în nișa din față era un crucifix, înaintea căruia este mereu o lumină aprinsă, chiar și noaptea. Mi se părea că deja văd acea lumină aprinsă prin sticla colorată.

Mergeam însă gândindu-mă mereu la același lucru, cum aș putea să ies în întâmpinarea unui oarecare bărbat. Unul tocmai a trecut în grabă foarte aproape de mine, cu o sacoșă în mână, că mi-am schimbat imediat umbrela pe care o aveam în mâna dreaptă, dar... Un altul și-a ridicat ușor pălăria privindu-mă cu insistență, apoi a pus-o iute pe cap, spunând ceva de genul: „Nu, nu o cunosc!” Și s-a dus mai departe!

IV.

... Nu, nu o cunosc...

(ANA)

Aici este marginea trotuarului. Marginea! Merg exact pe margine așa cum făceam când eram mică. Știam, așadar, să merg pe dunga formată din pietre fără să cad și fără să alunec pe pavajul de pe stradă. Acesta era jocul nostru preferat când de multe ori mă împingeam cu prietenele mele: „Eu am parcurs acest drum până la capăt și numai o singură dată am alunecat”, „Eu, în schimb, nu am alunecat niciodată. Vezi care e cea mai tare?...”

Acum merg din nou pe marginea trotuarului, nu alerg. Ochii mei, ca să spun adevărul, sunt uscați, dar strălucesc. Știi! Iată o mașină. Și-i foarte frumoasă! Cu geamul ușor coborât... Un bărbat la volan. M-am oprit.

(ADAM)

Iubirea nu este o aventură. Capătă gust de la omul întreg. Are greutatea sa specifică. Este greutatea întregului destin. Nu poate să dureze numai un moment. Veșnicia omului trece prin iubire. Iată pentru ce iubirea se regăsește în Dumnezeu. Numai el este veșnicia!

Omul se cufundă în timp. Uită, uită! Există numai pentru puțin timp, numai pentru acum, și uită veșnicia. Are totul într-un singur moment și tot într-un singur moment pierde totul. Ah, blestemul clipei care urmează după și al tuturor clipelor care îi urmează, în care vei căuta mereu drumul spre a te întoarce de la ceea ce s-a întâmplat, pentru a avea din nou, prin intermediul aceleiași clipe, *totul*.

(ANA)

M-am oprit și am privit modelul mașinii, geamul, bărbatul. Îmi amintesc când Ștefan îmi spunea: „Draga mea, într-o zi voi cumpăra o mașină, vom face cu ea o grămadă de călătorii de neuitat, vom merge până și în țări în care nu am fost niciodată”. Bărbatul dinăuntru m-a privit lung. M-am apropiat, iar el a coborât geamul. Cu o voce caldă și profundă, mi-a spus: „Doamnă, vreți să urcați?”

V.

... Doamnă, vreți să urcați? ...

(ANA)

Mi-a arătat locul de lângă el. Ar fi pornit imediat motorul și am fi plecat. Am fi făcut o călătorie chiar și în țări pe care nu le-am vizitat niciodată. Mâini bărbătești așezate pe volan... Te poți sprijini ușor de brațul meu, care te va conduce pe străzi asfaltate. După... luminile din înălțimi... Voi fi din nou cineva. Și a repetat din nou aceste cuvinte.

VI.

... Doamnă, vreți să urcați? ...

(ANA)

Da, aș dori, aș dori atât de mult.

Pusesem deja mâna pe mânerul ușii. Deodată, am simțit mâna unui bărbat pe mâna mea. Mi-am ridicat privirea. Alături de mine era din nou Adam. I-am văzut

fața. Era obosit: trăda o mare emoție. Adam m-a privit direct în ochi. Nu spunea nimic. Își ținea numai mâna pe mâna mea. La un moment dat, a spus: „Nu!”

(ADAM)

Nu!

(ANA)

Am văzut apoi cum a pornit mașina. După un oarecare timp n-am mai văzut-o acolo. Adam mi-a lăsat mâna în pace. Mi s-a părut că i-am spus: „Ce straniu e că te-ai întors! Și eu, care credeam că ai dispărut pentru totdeauna! Unde ai umblat în tot acest timp?”

(ADAM)

M-am întors ca să-ți arăt drumul. E un drum neobișnuit. E neobișnuit, nu pentru magazinele sale multe, nici pentru reclamele luminoase sau pentru aspectul caselor care se află pe el, ci... pentru lume. Uită-te pe partea cealaltă a drumului cum trec câteva tinere. Râd și vorbesc cu voce tare. Oh, sigur, tu nu știi unde merg.

Lămpile lor s-au stins și, ca atare, merg să cumpere ulei. Vor pune ulei în candelă și se vor aprinde din nou.

(ANA)

Ah, da...

(ADAM)

Acestea sunt fecioarele înțelepte. Numără să vezi câte sunt. Ar trebui să fie cinci. Deja au trecut. Te-au

impresionat că nu purtau haine lungi, specifice orientalilor. Se îmbracă conform climei și obiceiurilor țării noastre. Dar în mâini au candelă și lumea se minunează de locul în care trebuie să le ducă. Sau poate că nici nu se minunează prea mult, pentru că oamenii din zilele noastre s-au dezobișnuit să se mai minuneze.

Și acum privește acolo. Acelea sunt fecioarele neînțelepte. Dorm și lămpile le-au lăsat lângă acel zid. Ba, mai mult, una a căzut pe trotuar și apoi s-a dus la vale.

Ție ți se pare că dorm în acele nișe, în realitate însă, și ele merg. Merg dormind. Merg în stare de somnolență, ca și cum ar purta în spate un gol la rându lui adormit. Chiar și tu, exact în acest moment, simți în sufletul tău un astfel de gol, pentru că și tu aproape era să adormi. Am venit să te trezesc! Cred că am ajuns la timp!

(ANA)

Pentru ce m-ai trezit? Pentru ce?

(ADAM)

Te-am trezit pentru că pe acest drum trebuie să treacă Mirele. Fecioarele înțelepte vor să-i iasă în întâmpinare cu candelă aprinsă. Fecioarele neînțelepte au adormit și au pierdut și candelă. Te asigur că nu vor reuși să se trezească la timp și, chiar dacă s-ar trezi, nu ar avea timp să le găsească și să le aprindă.

(ANA)

Într-adevăr, candelă s-au rostogolit pe drum și, chiar dacă vreuna dintre ele se trezește deodată, încă mai este somnoroasă. Mirele va trece în grabă. Sigur, e un om tânăr și nu va aștepta.

(ADAM)

În realitate însă, el așteaptă mereu. Trăiește într-o continuă așteptare. Vezi, acesta este un fapt care se împlinește dincolo de orice iubire, fără de care omul nu poate trăi. Tu, spre exemplu, nu reușești să trăiești fără iubire. Te-am văzut de departe cum căutai să trezești interesul cuiva. Aproape îți simțeam sufletul. Dorea aproape cu disperare iubirea care îți lipsește. Căutai pe cineva care să te țină de mână, care să te strângă în brațe...

Oh, Ana, cum te-aș putea convinge că dincolo de toate aceste iubiri care ne umplu viața este Iubirea? Mirele trece pe acest drum și va trece pe toate drumurile. Cum te-aș putea convinge că tu ești mireasa? Ar trebui acum să dai la o parte crusta de pe sufletul tău așa cum în vegetația din pădure și în pământ se caută izvorul de apă proaspătă. Ai simți atunci strigătul misterios: „Oh, iubita mea, tu nici nu știi cât îmi aparții, nici nu știi cât aparții iubirii și, în același timp, suferinței mele! Pentru că a iubi vrea să spună a-ți da viața prin intermediul morții, a iubi vrea să spună a elibera din profunzimea sufletului apa vie a izvorului, sufletul care arde, arde fără flacără, și nicidecum nu vrea să se transforme în cenușă. Oh, focul și izvorul! Nu simți izvorul, dar focul te distruge”. E adevărat?

(ANA)

Nu știi! Simt doar că ai vorbit cu adevărat sufletului meu. Nu te teme! Sufletul meu urmează întotdeauna trupul. Cum poate cineva să-l înțeleagă fără trup? Eu sunt fecioara neînțeleaptă. Eu sunt una dintre fecioarele neînțelepte. Pentru ce m-ai trezit?

(ADAM)

Mirele sosește. Acesta este exact timpul său. Oh, iată, tocmai au trecut fecioarele înțelepte ținând în mâini candelile proaspăt aprinse. Lumina lor e clară, pentru că au șters sticla de pe candelă. Merg bucuroase, aproape dansând...

(ANA)

Le-am văzut pe aceste tinere, cu toate că fețele lor nu erau chiar atât de ridicate. Dar sunt cu adevărat atât de curate și atât de nobile sau au fost doar mai norocoase decât mine?

Oh, lipsită de înțelepciune, femeie lipsită de înțelepciune, trează, dar care încă mai dormi!

Apoi am văzut alte persoane, după care a trecut un Om, cu o haină lejeră, fără căciulă. Mergea cu capul aplecat, gânditor, pentru asta nu i-am observat imediat fața. În mod instinctiv, am pornit spre el. Dar când și-a ridicat capul m-am speriat! Mi se părea că văd în mod clar fața lui Ștefan. Atunci m-am retras imediat aproape de locul în care se afla Adam. L-am apucat cu putere de mână. Atunci Adam mi-a spus:

(ADAM)

„Știi pentru ce te-ai întors. Nu ai suportat să-i vezi fața”.

(ANA)

Am văzut fața pe care o urăsc și, în același timp, fața pe care ar trebui s-o iubesc. Pentru ce mă pui la o astfel de încercare?

(ADAM)

În fața Mirelui fiecare dintre noi găsește trăsăturile tuturor acelor pe care i-am iubit în viața noastră, începând cu nașterea noastră. Cu toții se regăsesc în El.

(ANA)

Mi-e teamă!

(ADAM)

Ți-e teamă să iubești! Chiar ți-e teamă să iubești cu adevărat?

(ANA)

Da, mi-e teamă! Dar pentru ce mă chinui? Acest om avea fața lui Ștefan. Mi-e teamă de acea față!

4.

(CORUL, ȘTEFAN)

1.

Iată intervalul, se întrerup cuvintele și luminile,
dar gândul și drama continuă.
Personajele rămân aceleași.
Destinul se sfârșimă,
se amestecă, face în așa fel
că nu formează nici o unitate.

2.

Focul este lumina din candelă.
Se termină cumva uleiul?

Nu numai cu ulei se alimentează flacăra,
ci și cu apă de ploaie...
Ploaie, ploaie, care uzi asfaltul și trotuarul!

3.

Fecioare neînțelepte, oh, fecioare neînțelepte,
cu apă nu puteți să aprindeți focul!
(Picioarele se feresc de apă cu ajutorul încălțămintei.)

4.

Se împrăștie închipuirile și iluziile.
Nu a trecut nimeni și au dus înapoi lumina.
Totul e cum era la început.
Plantele se alimentează de la ploaie,
copacii nu se mai usucă.
Părul Anei s-a udat,
ca și haina și mâna
lui Ștefan.

5.

Apa care a trecut. Nici unul nu-i spune să se întoarcă.
Părul ud, se poate întâmpla în orice primăvară sau
toamnă.
Nu plânge!
Nu ești liber, nu ești diferit.
Este numai cuvântul usturător al ploii.

6.

Fitulul devine plin de ulei
și apa se satură de foc,
piatra nu reușește să absoarbă apa,
nu o bea, nu, nu o poate bea!
Dar apa a absorbit flacăra, iar candelile s-au stins.

7.

Dacă s-au stins deja două,
una nu a dat flacără la cealaltă.
Una nu a dat ulei celeilalte.
Nu i-a dat lumina.
Nu a dat lumină,
nu le-a dat-o...
acele două candelă și ploaia.

8.

Crepuscul. El a dus-o la lumină.
A dus-o și a menținut-o vie
și voia să devină eu însumi și tu,
el și ea.
Dar a trecut!
Cine știe cât e ceasul?

9.

Iată-mă! Iată-mă! Mâna lui Ștefan e suferindă,
părul Anei...uscat. Și chiar și ochii...

5.

ANA

Când mi-am revenit din viziunile și meditația mea
eram încă în același loc ca și la început.
Magazinul bijutierului era închis, ca la început.
Îmi amintesc expresia ochilor lui,
care, independent de cuvintele sale, mi-au trimis un
mesaj precis:
Nu trebuie să mai cobori niciodată mai jos decât privi-
rea mea,

nu trebuie să aluneci în jos, pentru că greutatea vieții
tale

trebuie să fie măsurată cu balanța mea.

Când apoi, plină de o speranță misterioasă,
am alergat spre Mirele atât de anunțat, deodată,
am văzut fața lui Ștefan.

Dar chiar trebuia să aibă pentru mine acea față?

Pentru ce? Pentru ce?

PARTEA A III- A

FIII (MONICA, CRISTOFOR)

1.

TEREZA

În ziua în care Cristofor mi-a vorbit despre Monica, m-am întors acasă mai încet decât de obicei. Era ca și cum în mod intenționat aș fi căutat drumuri noi și mai lungi. Trebuia să mă gândesc mult la cuvintele fiului meu și să le găsesc un loc în inima mea.

Despre Monica știam deja de mai înainte. Frecventase aceeași școală ca și Cristofor. Știam și că fiul meu, Cristofor, se interesa de ea. Am și văzut-o de vreo câteva ori. Părea o tânără timidă și delicată. Mi-a lăsat impresia că e puțin închisă în sine și că adevăratele ei calități sunt atât de ascunse, că aproape nimeni nu reușește să i le cunoască. Sunt acestea calități autentice?

Așadar, umblând pe drumuri necunoscute, mă gândeam la Monica.

În același timp parcă, îl vedeam pe Cris. A mă gândi la fiul meu a devenit pentru mine ceva obișnuit, ca și cum m-aș gândi la propria mea existență.

Mi-a trezit în minte atâtea amintiri,
că din oricare loc ar fi pornit gândurile mele,
mă întorceam de fiecare dată la unul dintre ei.

În acest moment sunt (mi se pare) în fața magazinului
bijutierului.

De asta mi-a sărit în ochi ceva de felul unei oglinzi
în care odată se reflectau destinele noastre; al meu și
al lui Andrei.

Ne opriserăm în fața lui. Era într-o seară de octom-
brie.

În vitrina din fața noastră erau câteva verighete.

Le-am văzut apoi la degetele noastre.

În acea oglindă ne-am putut vedea viitorul cu tot ceea
ce a urmat.

Era un fel de viziune în care oameni de bunăvoință
pătrundeau dincolo de ceea ce se vedea.

Le simțeam glasurile, ba, mai mult, chiar și gândurile.

Iar noi doi, eu și Andrei, datorită acestor două verighete
de aur,

deveneam una.

Numai până aici am putut citi în oglindă.

Ce a urmat, totul a fost necunoscut.

Destinul lui Andrei, istoria iubirii noastre,

și ea încă necunoscută în totalitate,

a început să devină realitate

când încă nu era venit pe lume Cristofor,

când abia îl concepusem în sânul meu.

Când Cris a împlinit doi ani, Andrei s-a dus pe front.

Înainte să iasă pe ușă l-a luat pe copil în brațe și l-a
mângâiat îndelung.

A fost pentru ultima dată când l-am văzut.

Băiatul nici măcar nu-l cunoaște.

Iubirea noastră a supraviețuit numai în Cristofor.

Încet, încet, fiul meu crește.

Astfel, Andrei nu era mort în mine. Și nu a murit nici pe front.

Deși nici măcar nu-l mai așteptam să se întoarcă, parcă era dintotdeauna aici.

Nu poți înțelege, o, soțul meu, cât de cutremurătoare este teama

care se află la limita speranței și în fiecare zi se fundamentează pe ea!

Nu există speranță fără teamă și nici teamă fără speranță.

Fiul nostru crește, iar în el te vedeam mereu pe tine.

Nu reușeam să ies din cercul marcat de personalitatea ta neobișnuită

căreia i-am dat-o pe a mea. Nici măcar acum nu reușesc să mă retrag.

Tu nu te mai întorci niciodată și nici măcar nu încerci...

În spatele oglinzii, bijutierul ne măsoara verighetele,

iar în fața ei s-a rupt destinul nostru.

Dar iubirea a rămas...

Cristofor mi-a vorbit astăzi de Monica,

o tânără timidă, uneori ciudată.

A fost ca și când tu i-ai spus mamei tale numele meu:

Tereza.

Cuvântul fusese deja pronunțat...

Astăzi m-am oprit din nou în fața vitrinei bijutierului și acolo am văzut capitoarele care au urmat istoriei noastre neobișnuite.

Acel bătrân avea în privirea lui realitatea noii noastre vieți.

Inimile noastre erau firul cu plumb (plumbul întâlnea nivelul la punctul fix).

După aceea i-am văzut împreună... Au ieșit amândoi fericiți.

Monica, cu zâmbetul ei... Era ca și cum în ea Cristofor ar fi descoperit o altă persoană.

Gândurile lor au început să devină una.

(Pentru un moment m-am simțit Monica pe care ai întâlnit-o tu.)

Puteau să treacă amândoi fără ca nici măcar să-i observ, însă, deja de mult timp, în mine era prezentă discuția lor.

2.

(DIALOGUL DINTRE CRISTOFOR ȘI MONICA ERA ACESTA)

CRISTOFOR

Sunt fiul mamei mele, pe care, interesant, o regăsesc și în tine.

Nu-l cunosc pe tatăl meu, ca atare, nu aș ști ce presupune a fi bărbat.

Îmi încep viața de la capăt. Nu am modele pregătite.

De când a căzut pe nu știu ce front, tatăl meu a rămas în mama mea.

La mine nu a venit niciodată și nu a petrecut cu mine nici măcar o zi.

Ideea de tată mi-a fost transmisă de ea. Așa am crescut! M-am gândit mult mai mult decât ai putea crede la destinul său de femeie,

la singurătatea ei plină de absența tatălui meu, pe care eu îl am imprimat în mine.

Pentru tine însă nu vreau un destin ca acesta. Vreau o prezență!
Vreau un continuu împreună, pentru totdeauna... începând de acum.
Ai în tine suficient de mult din mama mea pe care acum trebuie să o las,
pentru a o regăsi în tine. O viață cu totul nouă și o lume nouă. Îți mulțumesc tocmai pentru aceasta; că tu, Monica, m-ai constrâns să-mi înțeleg existența ca pe un extraordinar împreună, care capătă importanță și contur numai pentru că tu îmi stai aproape.

MONICA

Mie însă mi-a fost teamă de mine însămi și mă tem și pentru tine.
La început aveam foarte multă teamă de tine, dar mă temeam și de mine însumi.
Tatăl tău s-a dus și a murit, dar iubirea lui a supraviețuit în mama ta.
Tu ai fost portavocea lui. Iubirea lui s-a transmis prin tine.
Părinții mei trăiesc ca și cum ar fi doi străini.
Între ei nu mai este acea iubire pe care poate au visat-o, dar...
Când se acceptă viața în comun, trebuie să o și oferi pe a ta în schimb.
Dragul meu, dacă vom fi împreună, nu va fi oare o greșală?
Oare iubirea dintre noi nu va trece repede?
Nu o să mă lași într-o oarecare zi, cum face tatăl meu, care este asemenea unui străin în casă? Sau poate o să te las chiar eu,

cum a făcut mama mea, devenind, la rândul ei, străină?
Poate iubirea dintre oameni să dureze la fel de mult ca
și viața?

Poate că ceea ce simt în acest moment este iubire.
Dar la fel de mult simt în sufletul meu un fel de presi-
une
care vine dinspre viitor. Tocmai aici stă frica mea!

Știu, ai vrut să mi-o îndepărtezi (și tocmai aici începe
iubirea mea pentru tine).

Ai prins în mâinile tale alte două mâini
înfrigurate și tremurânde, care nu se mai încălzeau
niciodată.

Erau ale mele aceste mâini... Îți amintești?... pe zăpadă,
la marginea acelei păduri, înaintea unui răsărit trecă-
tor,

când am rătăcit împreună drumul.

Mi-e frică de tine, de forța ta, care în acel moment
putea dispune de mine
pentru a mă lăsa apoi de una singură... (Aceasta era
presimțirea despre viitor.)

Acum mi-e frică mai degrabă de mine. În tine mă încred!
Spuneai că tatăl tău s-a dus și nu s-a mai întors nicio-
dată.

Cu toate acestea, el a rămas cu voi. Cu tatăl meu e altfel,
ca și cu mama mea. La un moment dat însă, m-am
gândit

că tu vei rămâne cu mine chiar dacă te vei duce, ca și
tatăl meu...

și de atunci totul s-a schimbat. Acum mă tem pentru
tine!

CRISTOFOR

Trebuie să acceptăm că iubirea se întrepătrunde cu destinul.

Dacă destinul nu îndepărtează iubirea, aceasta va fi o victorie a omului.

Fără iubire însă nimic nu se poate face. Nu se poate merge dincolo de ea.

Acestea sunt limitele omului!

Mă trezeam deseori noaptea și gândul meu era mereu la tine.

Mă întrebam dacă aș fi putut

să-ți iau mâniile înfrigurate și să le încălzesc în ale mele, pentru a crea cu ele un fel de unitate, o viziune nouă a existenței noastre,

care să ne îmbrățișeze pe amândoi. Dar după asta nu se va termina totul?

Mă preocupam astfel pentru mult timp, fără somn, uneori până dimineața.

Eram ispitit să fug, dar astăzi nu mai pot s-o fac.

De astăzi încolo trebuie să mergem împreună, Monica, chiar dacă ar trebui să te las imediat cum a făcut tatăl meu.

Trebuie să înmormântăm ceea ce a fost și să ne construim propriul destin de la capăt.

Iubirea e o provocare continuă. Dumnezeu însuși cred că ne încurajează

pentru ca noi să putem înfrunța destinul.

MONICA

Cristofor, trebuie să mergem înainte împreună, împreună,

chiar dacă ar trebui să devin o străină cum este mama
pentru tatăl meu.

Mi-e teamă tocmai pentru aceasta. Chiar și astăzi mă
tem pentru iubire,
mă tem pentru această provocare la care este chemat
omul.

Iei o femeie dificilă, fragilă până la exagerare,
care se închide în sine din orice nimic și care încearcă
din răspuțeri să rupă cercul pe care propriul egoism
continuă să-l proiecteze.

Iei o femeie care pretinde poate mult mai mult decât
poți tu să oferi,
dar care dă cu mare zgârcenie.

Deseori mama m-a muștrat pentru asta. Și avea dreptate!

Astăzi îmi dau seama de toate acestea mult mai mult
decât a făcut-o ea.

CRISTOFOR

Nu pot să merg dincolo de ceea ce ești tu.

Nu se iubește un om pentru caracterul său supus.

În fond, pentru ce se iubește?

Pentru ce te iubesc, Monica? Nu-mi cere un răspuns.

N-aș ști să ți-l dau. Iubirea merge dincolo de obiectul său
sau se apropie de el atât de mult încât îl pierde din
vedere.

Ca atare, omul trebuie să se reinventeze mereu.

Trebuie să lase la o parte gândurile reci
și când gândește la cald contează doar un singur lucru;
dacă creează!

Însă stând atât de aproape de obiectul iubirii, nu se
poate ști nici măcar asta.

Important este ceea ce rămâne când valul de emoții trece.

Toate acestea sunt adevărate, Monica. Și știi ce îmi place cel mai mult?

Avem în noi atâta adevăr, că reușim să descifrăm chiar și lucrurile simple din această încrângătură de propuneri.

3.

TEREZA

Andrei, în acea seară a trebuit să înțeleg ceea ce apăsa atât de greu pe propriul destin. Iată moștenirea Monicăi: Rana din iubirea părinților s-a infiltrat atât de profund în ea, încât și ea își trage originea din ea. Cristofor încearcă să o vindece.

În el a supraviețuit iubirea ta față de mine, dar și absența ta, teama că trebuia să iubesc ceea ce-mi lipsea. Dar asta nu este vina noastră!

Am devenit pentru ei ca o prăpastie pe care trebuie să o traverseze

cu mare greutate, spre a intra în noua lor casă, în refugiul sufletului lor.

E deja foarte mult dacă nu se vor împiedica!

Trăim în ei pentru mult timp...

Când cresc în grabă par că devin inaccesibili, impermeabili ca și argila. Dar, oricum, sunt pătrunși în întregime de noi.

Și chiar dacă ei se închid din exterior, noi rămânem aceiași în interiorul lor.

Și la aceasta aproape că le e și frică să se gândească.

Viața lor e ca și o verificare a ceea ce am făcut noi, a ceea ce a fost suferința noastră (altfel, cum se poate vorbi despre iubire la trecut?).

Iată punctul în care noi ne-am oprit o dată, după cum s-au oprit și ei astăzi.

Priveam vitrina acestui Magazin neobișnuit.

Anumite adevăruri nu se uită, revin mereu în mintea oamenilor.

Acel adevăr care cu ani în urmă a luat înfățișarea vieții noastre

astăzi o ia pe a lor.

Trebuie să mă apropii de ei și să le spun:

Bună seara, Monica! Bună seara, Cristofor!

(Îmi amintesc, Andrei, cât de discret te-ai apropiat atunci de mine:

Mai întâi ți-am văzut fața în vitrină

și abia după aceea am simțit și prezența ta.)

Andrei, nu, nu, asta nu e totul!

Trebuie numaidecât să mă apropii de ei și să le spun așa:

Dragii mei, nu, asta nu e totul! Omul trebuie să se întoarcă

la locul în care și-a început existența

și să dorească cu toată ardoarea ca ea să pornească din iubire.

O știi, bătrânul bijutier, care în această seară

(acum e mai bătrân decât cu douăzeci și șapte de ani în urmă)

v-a studiat cu aceeași privire ca pe noi pe vremuri,

a pătruns în inimile voastre,

marcând cu ajutorul acestor verighete nivelul existenței.

Poate că în acest fel își umple și el viața,
umplând-o cu viața oamenilor, a atâtor, a atâtor oameni.
Andrei a avut cu sine verigheta, cu ea a murit.
Eu încă o mai port pe a mea.

CRISTOFOR

Când am probat verighetetele, ți-am simțit mâna tremu-
rând...

Am uitat să privim fața bătrânului
despre care mama mi-a vorbit atât de mult: ochii săi ar
fi avut să ne transmită multe.

Nu e vina noastră că nu am observat nimic în privirea lui.
Și apoi, chiar dacă a vorbit puțin,
a spus lucruri destul de interesante.

Așadar, nu te preocupa, mamă, că aceste cuvinte au
trecut pe lângă noi fără să lase ecou
(lucruri interesante, de altfel, că, în rest, nu am găsit
în el nimic mareț).

Mult mai mult mi-au spus mâinile tremurânde ale
Monicăi.

Eram cu totul impresionat de emoția ei
și de modul în care o trăiam eu însumi, pentru că și eu
o simțeam în mod deplin.

Eram alături de ea și trăiam împreună aceeași experi-
ență.

Cred că o iubesc foarte mult!

MONICA

Eram împreună unul lângă altul. Cum am fi putut să-l
privim...

Nu a făcut nimic extraordinar pentru a ne atrage aten-
ția...

Ca oricare alt bijutier, ne-a luat măsura degetelor,
apoi pe aceea a verighetelor. Nu era nimic făcut cu
artă!

Și apoi... nu ne-a lăsat nici o impresie!

Toată frumusețea momentului a rămas în sentimentele
noastre.

Nu a lărgit și nici strâmtat nimic...

Eram cu totul cuprinsă de iubire și altceva nu-mi mai
amintesc.

TEREZA

M-am speriat ... poate că bătrânul bijutier
și-a pierdut deja forța privirii și a cuvântului?
Sau poate că ei nu au fost capabili să perceapă,
să simtă ceea ce era ascuns în cuvintele sale
și în ochii lui? Oare sunt ei mai diferiți decât am fost
noi?

Au intrat și i-au spus: Bună seara! Și numaidecât au
început
să vorbească despre căsătorie. Apoi Monica a continuat
vorbind despre părinți. Oricum, în sufletul ei erau
absenți.

Iubirea Monicăi se forma în afara prezenței lor și
poate chiar împotriva voinței lor. Cel puțin așa credea
ea!

Cu toate acestea, s-a născut din sămânța pe care le-a
lăsat-o ei.

Monica nu se rușina de această rană care cumva înce-
puse să se cicatrizeze
în sufletele lor, dar care în sufletul ei încă mai era pre-
zentă.

Ce vreți să faceți, dragii mei? Ce unitate vor avea sentimentele voastre în afara semnificației cuvintelor bătrânului bijutier, cuvinte prin intermediul cărora se dimensionează orice căsătorie din toată lumea?

MONICA

Dragul meu, mă gândesc la părinții mei, la căsătoria lor, pentru că... e normal, încerc să-mi imaginez ziua căsătoriei noastre. Deseori fac aceste probe! Se aseamănă poate puțin cu probele de la teatru: teatrul imaginației mele, al gândirii mele. Tatăl meu va juca rolul tatălui, iar mama mea va accepta rolul de mamă și va încerca să i se adapteze. Fețele lor mă vor face să mă simt prost... Oh, când vom începe și noi în sfârșit să trăim viața noastră?! Și când voi începe în sfârșit să cred că tu nu ești ca și tatăl meu! Când vei deveni numai și numai Cristofor, iar eu să mă eliberez de aceste amintiri? Aș vrea atât de mult să fiu a ta și acest gând mă urmărește fără încetare. Aș vrea să fiu eu însumi!

CRISTOFOR

Erau interesante etapele iubirii noastre. Dragă mamă, a trebuit s-o împac pe Monica cu ea însăși, apoi cu părinții ei (ei nu mă iubesc chiar atât de mult, chiar dacă în ultima vreme e mai bine...).

Am încercat să mă gândesc împreună cu ea la aportul
pe care

ei l-ar fi putut da căsătoriei noastre;

Dar va fi mult diferit de ceea ce gândim noi și așa va fi
mereu!

Oamenii nu sunt numai măști, au totuși ceva și în pro-
funzimea sufletului.

Monica, ce știi de ceea ce se află în interiorul mamei
tale?

Dar al tatălui tău, Ștefan?

Când va veni ziua căsătoriei noastre
vei fi deja sătulă de ei.

Când erai mică te țineau amândoi de mână.

Când erai încă în leagăn

și tatăl tău se întorcea de la muncă

o întreba pe Ana, mama ta:

„Cum mănâncă cea mică? A crescut în greutate?”

Și era mulțumit pentru fiecare gram pe care îl luai în
plus.

Apoi se bucura de somnul tău și se distra de modul în
care te bâlbâiai.

Așa devenea și el copil!

Toate acestea nu puteau trece fără să lase urme.

Așadar, când va veni momentul

eu te voi lua de la ei.

Atunci cred că vei fi pregătită pentru alte dureri;

durerea unei noi iubiri

sau poate durerea unei noi nașteri.

Doar așa vom putea apoi să fim plini de bucurie.

Doar atunci vom putea atinge granițele a ceea ce,
în limbaj uman, se cheamă *fericire*.

TEREZA

Fiul meu se poartă frumos cu Monica.

E ca și cum ar vrea să-l înlocuiască în ea pe tatăl care îi lipsește

și pe care ea este convinsă că l-a pierdut.

(Un proces neobișnuit Monica: Când dispare din noi o persoană

care trăiește încă, dispare pentru că noi nu ne-o mai amintim

și, ceea ce e și mai interesant, câteodată creăm în noi cu ajutorul imaginației o persoană care nici măcar nu există.

După cum Cristofor l-a creat în el pe Andrei, tatăl său, la fel vor să fie recreați Ștefan și Ana, părinții Monicăi.)

4.**TEREZA**

Când a sosit ziua nunții, părinții au venit împreună pentru a fi lângă Monica. Ea era toată îmbrăcată în alb.

Cristofor era lângă mine. Adam a luat locul tatălui său.

Adam a fost omul care l-a văzut pe Andrei pentru ultima dată.

Erau în același batalion. Abia întors de pe front, a venit la mine ca să-mi spună ultimele cuvintele spuse de el.

Poate că ceva din marea afecțiune a lui Andrei a pătruns în inima sa, pentru că l-a iubit mult pe Cristofor

și, într-un oarecare fel, l-a înlocuit în el pe tatăl său.

De mai multe ori îi găseam în casă vorbind de-ale lor.

Adam nu era zgârcit cu timpul, era ca un tată pentru copil.

Eram puțin perplexă. Mi-a spus că s-a gândit la mine... Avea intenția oare să mă ceară în căsătorie? Într-o zi însă, mi-a spus:

„Mi se pare că pot continua bine misiunea fiecărei persoane,

și asta, pentru că orice misiune începe cu mine”.

Nu am înțeles sensul acestor cuvinte, dar din acel moment

am fost convinsă de intențiile lui bune și astfel mi-am găsit liniștea.

Eram cu toții pregătiți de sărbătoare. Monica era foarte frumoasă.

Cristofor era puțin palid. Se apropia de noi încet.

Cristofor a luat-o apoi de mână și așa au mers înaintea noastră.

(Magazinul bijutierului a rămas în spate, la jumătatea drumului, pe partea dreaptă.

Cei doi tineri și-au pus verighetele în degete și au început să meargă

ținându-se de mână. Noi rămăseserăm cu mult în spatele lor...)

Îmi amintesc că odată vitrina acestui magazin devenise o oglindă neobișnuită.

Vedeam în ea tot viitorul nostru, până în momentul în care

nu am mai înțeles nimic. Începea misterul! Misterul sau poate necunoscutul?

Pentru noi însă a fost suficient cât am văzut.

Iubirea s-a dovedit mai tare decât frica.

Astăzi sunt ei care merg înainte. Nu mai au timp să
privească la propria imagine
care se reflectă în oglinda acelei vitrine neobișnuite.
Poate nu-i mai interesează viitorul?
Sau pentru ei misterul sau necunoscutul începe chiar
aici?
Decamdată Cristofor a luat-o de mână. Voia s-o facă
să uite
amintirile legate de părinți...

5.

Ei au rămas acolo, iar eu eram cu Adam.
Trebuia oare să pun la încercare intuiția fiului meu?

ANA

Adam, nu m-am gândit niciodată că o să te mai întâl-
nesc aici.
Chiar și numele tău sună în mod neobișnuit pe buzele
mele.
Îți amintești, atunci ai început să vorbești cu mine,
așa... pe neașteptate, exact în acest loc.
Mi-ai spus: „Mirele va trece pe această stradă...”
Așteptam, asemănându-mă cu tinerele care adormiseră,
în timp ce altele aveau cu ele candelile și îi ieșeau în
întâmpinare.
Am început să merg cu ele, iar când a sosit
l-am privit la față, de aproape.
Avea fața lui Ștefan. Voiam să plec de acolo cât mai
repede.
Tu crezi că m-am resemnat?
Sensul acestei disproporții din mine nu a dispărut în
întregime.

Nu puteam și nu pot să pun împreună aceste două fețe.
Pentru mine, nu pot să devină una.

Pentru această persoană, vechea mea iubire de tânără
a secat,
ca un izvor care nu mai poate izvorî din nou după ce a
secat.

Încercam însă să înțeleg, să cred în el, într-o ordine,
într-o armonie a lucrurilor, chiar și în cele ale vieții mele.
Și apoi... nu-l mai disprețuiam, nu-i mai purtam ran-
chiună.

Această teribilă ranchiună din partea unei vieți dis-
truse chiar de el!

Am început să caut vina și în mine. Și era, o recunosc!
Când voia să audă ceva de la mine, îi vorbeam.

Nu-l mai umileam prin tăcerea mea.

Nu știu dacă el s-a schimbat. Poate a devenit mai prezent.
Chiar și pentru el, mă gândesc, prezența mea i-a deve-
nit mai suportabilă.

Nu ne mai îndepărtăm unul de altul cu repeziciunea
de altădată.

Acum se pare că totul s-a oprit în loc.

Trăim unul pentru altul? Nu știu, nu cred! Poate că
mai degrabă trăim pentru copii.

Monica este cea mai dificilă. În ea am distrus cel mai mult.

Acum va pleca. Cred că e prea devreme
și va purta cu ea povara vinei părinților ei
(ceea ar fi pentru ea o nedreptate).

Că Mirele trebuia să aibă fața lui Ștefan acum înțeleg.
Dar am rămas una dintre acele tinere nechibzuite
cărora le-a lipsit uleiul.

Candela mea arde, dar e dificil să lumineze
chiar și cea mai mică fibră a sufletului meu.

ADAM

În acea seară am văzut-o din nou pe Ana. După atâția ani, întâlnirea cu Mirele încă era prezentă în ea. Ana a găsit drumul iubirii, simțindu-se astfel împlinită. Trebuia să ajungă la plinătatea iubirii oferind și primind deopotrivă. A experimentat această criză tocmai acum câțiva ani, în acel întuneric. Atunci părea că vrea să uite totul. O nouă iubire însă putea renaște în ea doar în urma întâlnirii cu Mirele. Ceea ce Ana a experimentat la început nu a fost decât suferință. Cu timpul însă, puțin câte puțin, s-a liniștit. Ceea ce se întâmpla era cu totul obscur și lipsit de gustul adevăratei iubiri. Poate că va veni un moment în care împreună vor începe să guste noutatea... În orice caz, Ana e mult mai aproape de acest moment decât Ștefan.

Motivul a tot ceea ce s-a întâmplat era în trecut. Acolo greșiseră... Vreau să spun că oamenii se lasă târâți de către iubire ca și cum ea ar fi maximul, însă nu au curajul să se lanseze în Absolut. Oamenii urmează propriile iluzii, fără să încerce să altoiască această iubire pe Iubirea care are o astfel de măsură. Nici măcar nu-și dau seama de această necesitate, pentru că sunt orbiți, nu atât de puterea sentimentului, cât de lipsa umilinței. Este o lipsă de umilință față de ceea ce ar trebui să fie iubirea în adevărata ei esență. Acest pericol ar scădea dacă ar deveni conștienți de asta. În caz contrar, pericolul este iminent; iubirea cedează sub greutatea realității de fiecare zi.

Cum mă făcea Ana să sufăr în acea seară de acum câțiva ani! Cum mă făcea să sufăr Ștefan! Aveau deja trei copii care creșteau (cel mai mult din neînțelegerea lor a simțit Monica). Mă făcea să sufăr într-un mod

groaznic, mult mai mult decât am suferit pentru Andrei, în momentul în care ne-am luat rămas-bun pe front, când el s-a dus conform ordinelor pe care le primise. Spusese atunci: *nu mă voi mai întoarce*. Nu mi-a rămas apoi decât să duc această veste văduvei și copilului orfan. Am încercat într-un oarecare fel să îl înlocuiesc pe Andrei. Chiar aș fi vrut să mor în locul lui, dar nu a fost posibil.

Câteodată viața omului pare prea scurtă pentru a experimenta într-adevăr iubirea. Uneori însă iubirea pare prea puțină pentru o viață atât de lungă. Sau poate prea superficială! În orice caz, omul are la dispoziție existența și iubirea. Dar cum să faci din acestea un tot care să aibă și sens?

Și apoi, acest tot nu poate fi niciodată închis în sine. Trebuie să fie deschis, pentru că, pe de o parte, trebuie să-i influențeze și pe alți oameni, iar pe de alta, trebuie să se gândească mereu la Dumnezeu și la Iubirea sa absolută. Trebuie să se gândească cel puțin într-un oarecare fel.

Și apoi, acesta este și sensul ultim al existenței voastre:

Tereza!

Andrei!

Ana!

Ștefan!

Ca și al vostru:

Monica!

Cristofor!

TEREZA

Adam ne-a chemat pe toți pe nume. Ne-a luat pe rând!

Însă nu și-a pronunțat propriul nume.

A fost pentru noi un fel de numitor comun, în același timp portavoce și judecător.

Tăceam cu toții și ne încredeam în ceea ce spunea, în analizele sale, în inima sa.

Tot ceea ce a fost, ce a trecut, s-a transformat încet-încet într-un alt *împreună*.

Era greu să-ți desprinzi mintea și inima de la tineri:

Monica și Cristofor îl reflectă într-un oarecare fel pe Dumnezeu și Iubirea lui absolută.

În ce fel? Iată o întrebare care rămâne mereu deschisă. (Oglinda în care mă vedeam odată cu Andrei și viitorul nostru îndepărtat nu mai era.)

Ah, bijutierul a închis deja magazinul! Și ei au plecat de acolo.

Măcar știu ce reprezintă ei înșiși? Nu e mai bine să merg după ei?

Și apoi, la sfârșit au propriile lor idei...

Se vor întoarce aici, se vor întoarce cu siguranță. Au plecat de aici doar pentru puțin timp, pentru a se gândi, de ce trebuie ca în iubirea lor să se reflecte

Dumnezeu și Iubirea sa absolută.

Este lucrul cel mai extraordinar din câte pot exista!

Dar cât ne dăm seama de asta?!

ȘTEFAN

Nici eu nu am înțeles mare lucru din ceea ce voia să spună Adam și nici Tereza, mama lui Cristofor. Demult, Ana i-a vorbit lui Adam despre ceea ce experimenta în

viață. Când a terminat să vorbească despre Mire, care se pare că avea fața mea, a dus imediat discuția la Monica. Aceasta am înțeles-o mai bine: Monica vrea să ne lase cu orice preț. Dar... de ce? De ce? Sincer, nu înțeleg ce vrea să spună a reflecta *pe Dumnezeu și Iubirea sa absolută*. Dar dacă Monica vrea să ne lase cu tot dinadinsul, știu cu toată convingerea că o vrea pentru că noi, eu și Ana, am reflectat-o atât de puțin. Aceasta am înțeles-o în mod clar. Aceasta m-a făcut să sufăr cel mai mult.

În acel moment, pentru prima dată în atâția ani, am simțit nevoia să spun ceva din tot sufletul. Voiam să-i spun chiar Anei (aceasta ar fi fost o probă de auto-acuză sau poate o încercare de a împărți vina între noi doi).

Cu toate acestea, m-am apropiat de ea, am prins-o de mijloc (de mult timp, de mult timp nu am mai prins-o astfel) și i-am spus aceste cuvinte:

Ana, ce păcat! Ce păcat că de atâția ani nu ne-am mai simțit ca doi copii. Ana, Ana, câte lucruri frumoase am pierdut pentru asta!

COMENTARIU

După cum bine se poate observa, subiectul acestei drame și mesajul său moral nu presupun multe explicații și comentarii. Totul este spus cu o simplitate și o luciditate care sunt prezente doar în opere scrise de un autor sigur pe ideile sale. Atât de sigur, că nu are nevoie să se piardă în căutare de cuvinte înalte și de situații extraordinare. Pentru același motiv, această dramă dedicată sacramentului Căsătoriei are un singur imperativ, acela etic, și nu frica de sancțiuni impuse din afară. Aceasta o caracterizează ca pe o busolă pentru *dramatis personae*. Vocea cea mai puternică pe care o simt (sau pe care refuză să o simtă) cele trei perechi protagoniste este vocea legii naturale, vocea propriei conștiințe. Nu e întâmplător că știm doar din gurile lor ceea ce a spus Bijutierul, care se face portavocea adevărului revelat. Acesta, folosind cuvinte simple, transmite viitorilor miri în mod special că trebuie să fie responsabili și de soarta celeilalte persoane cu care se unesc, ca și de soarta copiilor pe care intenționează să-i aducă la viață.

Cu siguranță, cei care cred, dar și cei care sunt în căutarea credinței, din această operă vor trage mai multe avantaje decât alții. Această dramă umană este capabilă să-i impresioneze chiar și pe aceia care nu se simt legați de anumite sancțiuni religioase. Vocea credinței și a conștiinței se exprimă aici cu ajutorul limbajului universal, acela al înțelegerii. Același autor

afirmă într-o altă carte de a sa că „iubirea ca atare este o dramă”.

Cu toate acestea, nu conținutul, ci mai degrabă caracterul poetic, circumstanțele apariției acestei drame și, mai ales, forma sa specială justifică câteva considerații care l-ar putea interesa pe cititor, mai ales pe cititorul care o cunoaște prin intermediul unei versiuni traduse.

I.

Numele Andrzej Jawień este foarte cunoscut de iubitorii de poezii din Polonia, și nu de ieri, ci de mult. Mai exact din anul 1950, când în revista catolică de la Cracovia „Tygodnik Powszechny” a apărut „Cântecul splendorii apei”, urmat, la câteva luni distanță, de poemul „Mama”. Trebuie spus numaidecât că atenția cititorului a fost provocată nu doar de personalitatea autorului, ci și de oficiul sacerdotal al tânărului autor care se ascundea sub un nume ușor de recunoscut ca pseudonim, un nume luat dintr-o carte binecunoscută în Polonia, din „Cerul în flăcări” de Jan Parandowski. Ceea ce a impresionat în mod special în aceste poezii era maturitatea neobișnuită pentru un începător. Această amprentă de echilibru matur provenea dintr-o reușită coagulare a problemelor existente, a semnificațiilor lor, ca și a abilității stilistice unite cu o simplitate particulară a limbajului.

Greutatea semnificațiilor era de așa manieră, că versurile păreau provenite tocmai din aceste semnificații; în ele nu a fost scris nimic care să fie în beneficiul rimei și al fluidității ideilor. Fiecare cuvânt trebuia să fie un mijloc de gândire și, în același timp, un instrument al magiei poetice. Cu toate acestea, nu erau

conținuturi de mică importanță: vorbim aici de reflecții lirice foarte personale legate de tema existenței și a misterelor credinței, chestiuni deja prin ele însele dificile. Deja modul de a face filozofie și de a înțelege datul religios se adaptează în mod greoi cu regulile poeziei, pentru care tradiția actuală sugerează adesea, tocmai pentru aceste teme, folosirea unei forme retorice sau repetarea unor scheme de motive folclorice, acelea care să ușureze cât de cât înțelegerea acestor texte.

În aceste poezii se simțea, fără să deranjeze prea mult, vocea personală a autorului. Însă arta stilistică trăda cea mai bună cunoaștere a patrimoniului poetic al romanticilor polonezi ai anilor 1800, în mod special a lui Cyprian Kamil Norwin, și a altor contemporani, dar și a cuceririi poeziei moderne, spre exemplu, a operelor așa-zise „Avangarda Cracoviei”. Nu uităm că autorul s-a format și a trăit chiar la Cracovia. Câștigul cel mai important al acestui curent artistic era valorizarea limbajului poetic, obținut prin intermediul exigenței de a atribui un semnificat revelator pentru fiecare cuvânt și pentru fiecare frază, și nu numai semnificației finale. O astfel de metodă ducea la refuzarea artei poetice tradiționale cu respectul său pentru muzicalitate și pentru efectele care trezeau numai niște asocieri senzoriale.

De fapt, stilistica poeziilor lui Andrzej Jewień este caracterizată prin responsabilitate față de orice cuvânt și orice gând, după cum problema responsabilității domină și operele filozofice ale acestui autor, ca și acțiunile lui.

În sfârșit, simplitatea limbajului atrăgea cititorul, simplitate care nu înseamnă naivitate, sau ceva ce precedă gândirea, ci o simplitate dobândită în urma unei

reflecții profunde. O astfel de calitate se impune, în ciuda densității semantice a poeziei. Este astfel pentru că aceste versuri au de obicei caracterul unei confidențe; nu sunt numai o colecție misterioasă de metafore, cum se întâmplă de atâtea ori în poezia modernă. Îl ele se simte mereu prezentă tonalitatea intimă, imediată, specifică protagonistului liric, căruia i se adresează poezia. Un ton în egală măsură cotidian și încrezător găsim în confesiunile Mariei față de Fiul său, în poemul „Mama”, ca și în simplele reflecții și în întrebările personajului din poemul „Nașterea Confesorilor”.

În sfârșit, era clar că literatura poloneză era îmbogățită cu un nou talent plin de o modestie rară, o modestie care nu se îngrijea să exprime în fața altora plinătatea propriilor sentimente și ale propriilor experiențe, ci mai degrabă era preocupat să evidențieze altora posibilitatea îmbogățirii lor spirituale.

II.

Merită să reflectăm puțin asupra importanței apariției noilor talente, a noilor voci și a noilor reflecții în Polonia de după cel de-al Doilea Război Mondial. De-a lungul celor șase ani cât au durat războiul și ocupația nazistă, au murit în mod violent șase milioane de cetățeni polonezi. Printre aceștia, cei care au fost exterminați aproape în totalitate au fost evreii. Care altă țară a pierdut într-o așa manieră aproape un sfert din toată populația? A pierdut, printre altele, o parte a clasei care se chema preponderent inteligentă. De mai bine de un secol, această clasă era considerată purtătoarea continuității culturale și păzitoarea identității naționale. Ocupația a provocat, în favoarea acestei ambiții,

o încercare cu adevărat tragică. Pe toate listele de condamnați la moarte ale naziștilor, cu persoane destinate a fi împușcate, dar și destinate pentru lagăr, primele locuri au fost rezervate profesorilor, oamenilor de știință, preoților, inginerilor, medicilor, studenților, jurnaliștilor, artiștilor, scriitorilor. Lista pierderilor din timpul războiului, în ceea ce privește cultura și literatura poloneză, este deosebit de lungă. Aproape toți inițiatorii literaturii poloneze au luat parte în mod activ la mișcarea de rezistență. Când Stanislaw Pigoń, istoric literar, a aflat că în a patra zi a ocupării Varșoviei căzuse în luptă Krzysztof Baczyński, poate cel mai dotat al acelei generații, a spus: „Ce vreți! Noi aparținem unei națiuni al cărei destin este să ne împușcăm dușmanul cu briliante”.

În țară, imediat după război, era distrusă nu numai capitala, dar și bibliotecile erau arse, ca și multe dintre cele mai bune texte și talente care promiteau mult. Nu mai puțin dezastruoase au fost devastările morale. Nu vorbim de rezultatele specifice oricărui război: proliferarea lăcomiei în rândul oamenilor, a cruzimilor de tot felul și a criminalității, și nici măcar de incitarea la ură și la dispreț pentru viața umană. Într-o țară atât de mult subjucată de violența totalitară a armatei, care nega drepturile națiunii, cu atât mai puțin ale omului, într-o țară pentru mulți ani călcată în picioare de către trupele și hotărârile altora, a început să se răspândească dezarmanta senzație a imposibilității de a mai face ceva, a imposibilității de a influența propriul destin, fie personal, fie național. În urma unei astfel de senzații a început renunțarea, de altfel, distrugătoare, la cele mai alienabile drepturi ale omului, la dreptul de a face alegeri conform propriei conștiințe. După cum

cu propriile forțe nimic nu pare posibil contra violurilor și a calamităților, după cum fiecare pas autonom pare că slăbește forțele umane, nu era mai bine să se cedeze orice decizie morală puterii, sau autorității, sau de-a dreptul „hegelianului” Spirit al Istoriei? Nu ar fi mai simplu să se încredințeze acestora puterea de a distinge între bine și rău?

Nu este o întrebare abstractă! Un răspuns afirmativ ar însemna în acest caz nimic mai mult decât îngrădirea libertății și a responsabilității fiecărei persoane în parte.

Degradarea socială și politică prezentă în Polonia după război, în numele generoaselor idei de egalitate și de dreptate socială, nu a reușit să repare această aridă inerție morală. Această degradare pentru mult timp nu intenționa să tolereze nici o inițiativă care nu ar fi provenit din partea puterii, nici o idee care era în dezacord cu opinia autorității și cu oricare lege promulgată de aceasta.

Vechile principii etice formulate de către doctrina creștină, într-o astfel de situație, au devenit în mod inevitabil puncte de referință pentru orice efort individual în favoarea, nu numai a continuității culturale, dar și a modului de a gândi la nivel personal. Aceste principii presupuneau libertatea alegerilor morale, cu atât mai mult, primatul absolut al regulilor etice, mai ales primatul drepturilor persoanei umane, care nu trebuie considerată gunoiul istoriei și nici un simplu mijloc.

În poezia „În memoria unui coleg căzut la datorie”, Jawień se exprimă astfel, apropo de om în general: „...trebuia oare ca generațiile să-l folosească drept material,

privându-l de unica și propria sa esență, care este cea mai intimă?”.

Încă din primul vers, autorul dramei „Magazinul bijutierului” proclamă cu tărie aceste principii care câteodată, în schimb, sunt considerate ca mici agățători decorative pentru obținerea de profituri materiale.

În timpul anilor 1953-1956, poeziile lui Andrzej Jawień nu au apărut în nici o parte, nici cele scrise de Stanislaw Andrzej Gruda, nici cele de Piotr Jasień, în mod egal pseudonime ale aceluiași autor. În acea perioadă revistele literare catolice „Tygodnik Powszechny” și „Znak” au fost luate de la editorii lor și date, prin decizie administrativă, în mâinile grupului „Pax”. Sunt aceiași ani în care primatul Poloniei, cardinalul Stefan Wyszyński, a fost izolat și privat de libertate, eliberat apoi în octombrie 1956, perioadă de dezgheț și de mari speranțe.

Aceste speranțe le-au experimentat toți polonezii de bunăvoință, credincioși sau necredincioși. Această alianță și aceste așteptări găsesc astăzi o motivație nouă, nu numai grație reafirmării și evoluției Bisericii poloneze, dar și grație schimbărilor care au urmat în sânul societății laice. Ne referim aici la acea parte din societate care credea că nu se poate ajunge la dreptatea socială fără a ține cont de adevăr și de drepturile omului și care găseau în etica creștină un sprijin pentru acestea convingeri. Acest concept nu l-a susținut un anticlerical, ci tocmai scriitorul Jan Strzelecki, susținătorul umanismului social: „Creștinismul a fost împotriva autoidolatriei partidului, a Statului, a națiunii, împotriva eticii de colectivizare militarizată care le-ar fi impus cele zece porunci cu limbajul misticii și al

cartușelor. A fost o școală la care fiecare a apreciat sensul indispensabil al responsabilității față de viața proprie”.

Aceste cuvinte scrise după război nu aveau și nu au un caracter conjunctural. Se găsește o legătură între acestea și partea finală a poeziei „Călărețul”, scrisă de Jerzy Liebert, poet catolic mort spre sfârșitul războiului: „... pentru că am ales o dată pentru totdeauna, trebuie să aleg de fiecare dată”.

III.

„Magazinul bijutierului” este o piesă de teatru care are o structură particulară și un caracter lipsit de convenționalitate. Ar fi zadarnic să-i căutăm originile printre scrierile poetice din istoria spectacolului cu un conținut vădit religios, după cum sunt, spre exemplu, drama liturgică și misterele. Destul de înșelătoare sunt și legăturile cu dramele lui Claudel, Eliot, primii care îi pot veni în minte criticului occidental.

Dorind că clarific particularitățile acestei drame, este imperios necesar să amintesc aici trei fenomene diferite:

1. Avem de-a face nu cu așa-zisa reprezentare religioasă, ci mai degrabă cu o dramă umană. Sunt meditații ce privesc semnificația destinului omului de fiecare zi. Fără îndoială, concluziile acestei meditații concordă cu indicațiile Sfintei Scripturi. Autorul însă evită în limbaj, în stilul și în tonul acestei drame, orice element grav și solemn și cu atât mai puțin elegant, ca și orice asociere cu ceea ce ține de tradiția solemnității. De astfel de atribute nu sunt lipsite nici operele poeților moderni atunci pătrund pe terenurile minate ale canoanelor și

dogmelor religioase. Tonul, lipsit de ostentație, în aceste cazuri, este determinat nu numai de către tradiție, ci și de respectul, dar și de lipsa obișnuinței cu un astfel de argument. Cine, în schimb, este avizat poate să-și permită cuvinte simple și tonuri intime. Autorul dramei „Magazinul bijutierului” nu a ales ca protagoniști ai operei sale sfinți sau cine știe ce figuri istorice, ci a ales oameni simpli, oameni de astăzi, cei pe care îi întâlnim în fiecare zi pe stradă, motiv pentru care el nu țintește spre înalt, ci mai degrabă spre profund. Cu o simplă înțelegere a unei banale reguli aristotelice, el ne-a surprins aplicând problemelor dificile ale vieții soluții simple și eficace. E un mod de a vedea realitatea practică, nu doar așa cum o privește Biserica, ci și teatrul.

Cyprian Nordwid a creat *teoria florii albe*, care susține folosirea moderată a mijloacelor proprii de expresie artistică, cu discreție și chiar cu tact patetic. Această dramă poate servi ca exemplu de aplicare a unei astfel de teorii.

2. O altă particularitate a acestei opere este amprenta de confidență pe care autorul a pus-o în fiecare referință la personajele sale. Este același ton pe care îl găsim și în operele sale lirice. Rareori găsim dialoguri adevărate și sigure. În același timp, nu se vorbește doar de monologuri. Sunt discursuri indirecte, îmbogățite de reflecții și amintiri, dar purtate înainte de conștientizarea prezenței interlocutorului sau de dureroasa sa absență. E ca și cum ascultătorul sau spectatorul acestei piese se simte confesorul de încredere al personajelor de pe scenă. Este o impresie destul de rară în teatru.

3. Cuvântul, *verbul*, este, dincolo de orice, unicul mijloc de expresie în care autorul se încrede. Această

operă este lipsită de învățături, de sugestii în ceea ce privește decorul, de idei pentru costume sau pentru obiectele de pe scenă. Ajung prezența autorului și vocea sa umană ca să se perceapă totul.

Această încredere în cuvânt, arta aplicației sale teatrale, cum, de altfel, multe dintre elementele sale poetice și din conceptul său în ceea ce privește arta, a fost extrapolată, fără îndoială, de către autor din Teatrul Rapsodic. Cunoașterea acestui fenomen teatral, a rolului său și importanța pe care a avut-o pentru cultura poloneză este foarte puțin cunoscut în Occident.

Acest tip de teatru s-a născut la Cracovia în anul 1941, în timpul ocupației naziste. Este bine cunoscut faptul că pe parcursul celor șase ani întunecați de ocupație, în Polonia, printre altele, au fost închise și universitățile, ca și școlile, cu excepția celor elementare, dar și toate casele de editură, muzeele și teatrele. Au fost salvate doar localurile care propuneau divertismentul cel mai vulgar. Pe acestea le evita și le boicota sindicatul clandestin al actorilor polonezi. Aproape toată lumea din teatrul polonez a luat parte la mișcarea de rezistență pasivă. Totuși, au fost și actori, regi-zori și teoreticieni care au trecut la rezistența activă. Au sprijinit astfel teatrele ilegale, academia teatrală care exista în clandestinitate și care funcționa în aceeași manieră cu alte școli clandestine, medii sau superioare.

În aceste circumstanțe, Mieczyslaw Kotlarczyk, născut la Wadowice, a sosit la Cracovia și a fondat propria companie de teatru. Tânărul Karol Wojtyła, consătean al lui Kotlarczyk, elevul și prietenul său fidel, a făcut parte dintre primii actori ai acestui teatru, dintre primii elevi ai acestei adevărate academii a cuvântului

viu. Compania dădea spectacole în case particulare, în sacristii, în localuri ocazionale. Anunțarea spectacolelor se făcea șoptindu-se la ureche, iar spectatorii, deși se anunțau astfel, nu lipseau niciodată, iar compania nu a fost niciodată denunțată.

Cu toate acestea, nu a fost o activitate fără pericole. A fost un act de luptă împotriva planului de exterminare spirituală a națiunii poloneze. Unica armă a acestei lupte era cuvântul; deja condițiile în care se desfășurau aceste reprezentații presupuneau renunțarea la orice alte elemente ale spectacolului teatral. Însă Kotlarczyk a reușit să facă din această necesitate de a juca teatru o adevărată virtute. Pe afiș se găseau, mai ales, opere neteatrale, în special acelea ale poeților romantici polonezi. Compania și-a început activitatea cu punerea în scenă a poemului „Regele Spirit” a scriitorului Słowacki, iar mai târziu „Domnul Tadeu”, de Mickiewicz. Odată terminat războiul, a ieșit din clandestinitate și și-a putut astfel lărgi repertoriul, în care găsim nu numai opere de Norwid sau de Wyspianski, ci și de Dante, de Ariosto, de Homer, de Shakespeare și de Pușkin. Treptat au apărut corul și elementele scenografice. Astfel a rezistat cultul pentru cuvânt. Kotlarczyk le-a inspirat astfel actorilor săi convingerea că, într-adevăr, cuvântul putea avea o formă magică. În acest sens, el se referea la maestrul său, Osterwa și Limanowski, creatorii faimosului teatru polonez „Reduta”, la misticii Orientului și ai Occidentului, la Steiner și la Goetheanum de Dornach. Fie Kotlarczyk sau cei care i-au urmat au fost fascinați mai ales de Cuvânt, de Logos, așa cum îl prezenta sfântul Ioan Evanghelistul.

În 1953, Teatrul Rapsodic a fost închis în urma unei decizii venite de sus. Dar iată că în 1957 apare în „Tygownik Powszechny” un ciclu de intervenții făcute de intelectuali eminenți. Aceștia afirmă că printre corecturile supranumite „erorile și deformările perioadei staliniste” a fost inclusă și redeschiderea Teatrului Rapsodic. Cel mai important dintre aceste intervenții avea semnătura, de acum cunoscută de toți, a lui Andrzej Jawień. Intervenția sa ar fi avut un efect aproape imediat. Cu toate acestea, în 1976 teatrul a fost din nou închis, și de data aceasta în mod definitiv. Cu această ocazie, Karol Wojtyła, devenit de acum cardinal și mitropolit de Cracovia, scrie în prefața la „Arta cuvântului viu” a lui Kotlarczyk (editată la Roma în 1975, în cadrul Universității Gregoriene): „Trebuie însă spus că, chiar dacă Teatrul Rapsodic nu mai există, ideea sa de teatru drept cuvânt viu, inspirată de Mieczyslaw Kotlarczyk, într-un oarecare fel, face parte acum din modul de a se juca teatru în toată Polonia”.

Și, într-adevăr, acest mod de a înțelege teatrul nu a încetat să dea roade. A restitui valoarea cuvântului a avut o importanță particulară tocmai când mișcarea inovatoare, atât de prezentă în teatrul polonez, s-a sfârșit prin nenumărate încercări de experimente scenografice. Regizorul se realiza punându-l pe actor în umbră, iar „bălbâielile” erau tolerate cu mai multă plăcere decât gândirea profundă. Autorii care debutau atunci în acea companie astăzi ocupă locuri de prim-plan în cele mai mari teatre poloneze. Îl amintim aici pe Piotr Pawłowski, pe Józef Para, August Kowalczyk și, mai ales, pe Danuta Michałowska, creatoarea Teatrului Actorului Singur, un excelent interpret de poezie.

„Magazinul bijutierului” a fost publicată în 1960, în numărul 78 al revistei lunare „Znak”.

Singurul său specific, de care deja am scris, ar ajunge pentru a explica pentru ce acest poem dramatic, atât de neobișnuit șabloanelor oficial aprobate, până în acest moment încă nu a fost pus în scenă. A trebuit să vină inițiativa celor de la Radio Doi din cadrul Televiziunii Italiene să promoveze această versiune italiană a piesei și prima, de altfel, la nivel mondial. De altfel, arta poetică a acestei opere corespunde în mod perfect exigențelor radiofonice. Cu toate acestea, importanța sa nu este datorată numai mijloacelor de comunicare.

Conținutul dramei „Magazinul bijutierului” este înțeles cu mare ușurință de orice spectator și cititor: este *vox humana*, explicită și prezentă, ce oferă acestei complexe meditații nuanțele clarității și ale simplității.

Jerzy Pomianowski

